

TSE Standard

► 666 ► Mayıs 2018 ► Ekonomik ve Teknik Dergi ► ISSN:1300-8366

TSE Başkanlığına Prof. Dr. Adem Şahin seçildi.

GİRİŞİMCİ ÜNİVERSİTE

- Küresel Ticarete Korumacı Politikalar Büyüme Engelliyor ► Girişimci Üniversite ve Türkiye ► Sanayi Neden Üniversite ile İşbirliği Yapar? ► Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Modeli ► Girişimci Üniversitenin Temelleri Üniversite ve Sanayi Neden İşbirliği Yapar? Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Sektöründen Bir Örnek ► Marka Olmak ya da Olmamak! ► Ekip Olmak Ya Da Külliye Olmamak? ► Müşteri Memnuniyeti ► İklim değişikliği Akdeniz’deki canlı türlerini tehdit ediyor ► UNESCO Dünya Mirası: Valongo

TSE'ye ulaşmanın en kısa yolu

TSEKurumsal

ISSN: 1300-8366 ▶ Yıl: 57 ▶ Sayı: 666 ▶ Mayıs 2018

Sahibi: Türk Standardları Enstitüsü Adına
Adem şahin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Mehmet Necmettin Güneri

Yayın Yönetmeni: Serap Zeyrek

Editörler: Fatih Işık, Batuhan Batılı

Adres: TSE Basın Yayın Müdürlüğü
Necatibey Cad. No:112 06100 Bakanlıklar / Ankara

☎ 0312 416 66 63

▶ ✉ mfisik@tse.org.tr

Abone: Adem Dađlı ▶ ☎ 0312 416 67 47

Reklam: Ceylan Bahardođan ▶ ☎ 0312 416 62 20

Grafik Tasarım: Ali Osman Polat

Baskı ve Dağıtım: İleri Basım Mat. Amb. Reklam Tanıtım Yay. ve
Teknik Hiz. Tic. A.ř. B.Çekmece / İstanbul ▶ ☎ 0212 454 32 55

Yayın Türü: Yerel Süreli

Basım Tarihi: 08.06.2018

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler yazarlara ait olup
derginin ve yazarın adı alınarak iktibas edilebilir. Dergimize
gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.

www.tse.org.tr

444 0 873

Adem Şahin

► TSE Başkanı

Merhaba Değerli Okuyucular,

18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların ve üretimde buhar gücüyle çalışan makinaların etkisiyle başlayan Sanayi Devrimi'nin bugün dördüncü boyutuna hep birlikte tanıklık ediyoruz. Sanayi 4.0 olarak isimlendirilen bu boyutta bilginin ve bilgiye dayalı üretimin hakimiyeti söz konusudur.

Dilimizdeki güzel tabirle 'bilginin yuvası' olarak tanımlanan üniversitelerin de bu değişim sürecinde kendisine düşen sorumluluğu yerine getirmesi kaçınılmaz bir zariyettir. Her tarihi dönem beraberinde yeni kavramlar ve yapılar getirmektedir. Bu dönemin de öne çıkan kavramlarından biri 'Girişimci Üniversite'dir. Bilim ve teknoloji çalışmalarını ülke ekonomisine katma değer sağlayacak biçimde, sanayi ile koordineli olarak yapan Girişimci Üniversite Modeli, sanayicilerin ihtiyaç duyduğu bilgiyi ve yetmişmiş insan kaynağını da temin etmektedir. Bu modelin bir diğer sacayağı da kamu bileşenidir. Burada kamu kurumlarına düşen aslı görev; üniversitelerin yaptıkları çalışmalarda elde edilen fikir, akademik yayın, lisans ve patentlerin, piyasada uygulanmasının sağlanması için yasal ve bürokratik durumu uygun hale getirmektir.

Ülkemizde TÜBİTAK tarafından her yıl, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi sıralaması yapılmaktadır. Bu endeks; bilimsel ve teknolojik araştırma yetkinliği, fikri mülkiyet havuzu, işbirliği ve etkileşim, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü ile ekonomik katkı ve ticarileşme boyutlarından oluşmaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Stratejisi ve Eylem Planı'nda (2015-2018), üniversite ile sanayi arasındaki işbirliklerinin kolaylaştırılması ve geliştirilmesi için kamunun mevzuat ve politikalarının çerçevesi çizilmiştir. Eylem Planı'nda İnovasyon ve Ar-Ge faaliyetlerinde üniversite-sanayi işbirliğinin devletin desteği ve rehberliğinde bir araya getirilmesinin zorunluluk olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu çerçevede hâlihazırda birçok üniversite ile işbirliği içerisinde olan Türk Standardları Enstitüsü'ne Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliğinin geliştirilmesi amacıyla mevcut laboratuvarların kullanımının sağlanması ve laboratuvarlara erişimi kolaylaştıracak web portalının hazırlanması görevi tevdi edilmiştir. Enstitü olarak bize verilen bu önemli sorumluluğu yerine getiriyoruz ve getirmeye devam edeceğiz.

Saygılarımla.

32 Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Modeli

Standard
Ekonomik ve Teknik Dergi

- 26 Sanayi Neden Üniversite ile İşbirliği Yapar?
- 36 Girişimci Üniversitenin Temelleri
Üniversite ve Sanayi Neden İşbirliği Yapar? Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Sektöründen Bir Örnek
- 44 Marka Olmak Ya Da Olmamak!
- 46 Ekip Olmak Ya Da Külliye Olmamak?
- 56 İklim Değişikliği Akdeniz'deki Canlı Türlerini Tehdit Ediyor
- 58 Afrika'nın Güzel Rio'daki İskelesi, UNESCO Dünya Mirası: Valongo

50 Müşteri Memnuniyeti

TSE Başkanlığına Prof. Dr. Adem Şahin seçildi

Türk Standardları Enstitüsünün (TSE) 57. Olağan Genel Kurulu'nda Enstitünün 2017 yılı faaliyetleri ile Kesin Hesabı'nın ve Yönetim Kurulu'nun ibrası gerçekleşti, 2017 yılı Denetleme Kurulu Raporu takdim edildi ve 2018 yılı bütçesi hakkında bilgi verildi.

Genel Kurul'da Başkan, Yönetim Kurulu ve Teknik Kurul Üyelikleri için seçim yapıldı.

Buna göre TSE'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı'na, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Adem Şahin seçildi.

Şahin seçilmesi nedeniyle yaptığı konuşmada şunları söyledi:

"Bugün gerçekleştirdiğimiz Genel Kurul'da sizlerin oyları ile yeni dönemde Türk Standardları Enstitüsünü yönetmek üzere görevlendirilmiş bulunmaktayım. Türkiye'de her şey, dünyada olduğu gibi değişiyor,

dönüşüyor. Bu değişimi, dönüşümü iyi izlemek, doğru okumak icap ediyor. Amacımız Enstitüyü Sayın Bakanımız Faruk Özlü'nün vizyon ve talimatlarıyla ve Türk iş dünyasının çatı örgütü TOBB Başkanı Sayın Rifat Hisarcıklıoğlu'nun sanayi ve iş aleminin beklentilerine uygun çalışmalarla güzel hedeflere götürebilmektir."

Adem Şahin kimdir?

1958 yılında Ordu'da dünyaya gelen Şahin, 1979'da Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Yönetimi bölümünden mezun oldu.

1983'te İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsünü bitiren Şahin, 1984'te İstanbul Üniversitesi

İktisat Fakültesinde yüksek lisansını, 1988 yılında ise doktorasını tamamladı. 1999-2007 yılları arasında Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında Müsteşar Yardımcılığı ve Müsteşarlık görevlerinde bulunan Şahin, 2007 yılından bu yana TOBB ETÜ'de Genel Sekreterlik, Rektör Yardımcılığı, Rektör Vekilliği ve Rektörlük görevlerini yürüttü.

TSE Yönetim Kurulu ve Teknik Kurul Üyeleri

Yapılan seçimlerde TSE Yönetim Kurulu Üyeliklerine Uğur Büyükhacıoğlu, Kemal Kaya, Şerif Okluoğlu ve Prof. Dr. Metin U. Salamcı seçildi.

Yönetim Kurulu Yedek Üyeliklerine ise; Mustafa Deryal, Prof. Dr. Habip

Asan, İbrahim Zait Ceyhan, Prof. Dr. Mehmet Emin Bilge seçildi.

Genel Kurul'da ayrıca Teknik Kurul Üyelikleri için de seçim yapıldı.

TSE Teknik Kurulu Asil Üyeliklerine; Mehmet Topaca, Uğur Büyükhacıoğlu, İbrahim Zait Ceyhan, Ahmet Erdal, İbrahim Demir, Mustafa Deryal, Cengiz Özcan, Fatih Soysal, Prof. Dr. Ali Sınağ, Doç. Dr. Ahmet Yozgatlıgil, Prof. Dr. Mehmet Emin Bilge seçildi.

Teknik Kurul Yedek Üyeleri ise Halil Bağcı, Kemal Kaya, Kadir Bal, Mustafa Gümüş, Abdullah Rıdvan Ağaoğlu, Erkan Acar, Ahmet Aydın, Hacı Kabakçı, Doç. Dr. Mete Avcı, Doç. Dr. Selçuk Çebi, Prof. Dr. Muzafer Zeren oldu. ■

TSE 57. Olağan Genel Kurulu

Türk Standardları Enstitüsünün (TSE) 57. Olağan Genel Kurulu Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Dr. Faruk Özlü'nün katılımı ile gerçekleştirildi.

Bakan Özlü Genel Kurul'da yaptığı konuşmada, TSE'nin ülke ekonomisi için önemine vurgu yaptı. Özlü şöyle konuştu:

"Türk ekonomisine yön tayin eden, istikamet çizen, sanayimize enerji veren kurumlarımızdan biri de, hiç

şüphesiz TSE'dir. TSE, Made in Turkey damgasının sorumluluğunu taşımaktadır. Bu sorumluluk, en etkin ve en güçlü biçimde yerine getirilmelidir. Bu anlamda, 58 yıllık köklü bir geçmişe sahip olan TSE'nin, sürekli dinamik bir kurum olarak çalışması şarttır. Bu nedenle, hem yapısal, hem de yürüttüğü hizmetler anlamında, TSE'nin bir dönüşüm ihtiyacı olduğuna inanıyorum. Birlikte, omuz omuza vereceğiz ve TSE'yi Türk sanayisinin etkin paydaşlarından biri yapacağız.

Bakan Özlü, TSE'nin ülke kalkınmasında oynadığı en kritik rolün standardizasyon faaliyetleri olduğunu belirtti. "Dünya pazarlarında yer almanın, dikkat çekmenin ve tercih edilmenin yolu, uluslararası standartlara uymaktır. Ancak, bu noktada önemli olan husus, dünya standartlarının peşinden gitmek değil, dünya standartlarını belirlemektir. Bu anlamda; bizim bütün gayretimiz, dünya standartlarını takip eden değil, dünya standart-

larını belirleyen bir TSE'yi organize etmektir. TSE, statik değil, proaktif bir kurum olmak durumundadır. Sanayiciye refakat eden, bürokratik süreçleri en aza indiren, dijital dönüşüm sürecine katkıda bulunan, uluslararası alanda dikkat çeken bir TSE'yi hep birlikte, omuz omuza vererek inşa etmek durumundayız.

Çünkü TSE Türk malının bayrağıdır, damgamızdır, mührümüzdür, imajımızdır. TSE'nin imajının ve algısının güçlendirilmesi hepimizin ortak sorumluluğudur."

TSE'nin uygunluk değerlendirme alanında da ülke ekonomisine önemli katkılar sağladığını belirten

Özlü, "Belgelendirme, muayene, gözetim, test ve deney faaliyetlerini kapsayan uygunluk değerlendirme faaliyetleri; teknolojik bilgi transferinin, rekabet avantajının, nitelikli istihdam imkânının ve katma değeri yüksek mal ve hizmet üretiminin anahtarlarıdır" diye konuştu. ■

TSE Türk malının bayrağıdır, damgamızdır, mührümüzdür, imajımızdır. TSE'nin imajının ve algısının güçlendirilmesi hepimizin ortak sorumluluğudur.

KKTC'ye TSE desteği

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanı Faruk Özlü, KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı Özdil Nami'nin katılımıyla düzenlenen, KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı ile TSE arasında "Standardizasyon ve Uygunluk Değerlendirme Alanında İşbirliği Protokolü" imza törenine katıldı. Törende konuşan Bakan Özlü, İşbirliği Protokolü kapsamında, TSE ile KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanlığı arasında standardizasyon, eğitim, muayene, gözetim, laboratuvar hizmetleri, deney, kalibrasyon, personel, helal belgelendirme gibi alanlarda işbirliğine gidileceğini söyledi.

TSE faaliyetleri ile ilgili ihtiyaç duyulan eğitimlerin, bir program dâhilinde TSE tarafından verileceğini kaydeden Özlü şunları söyledi;

"Avrupa Birliği'nin temel prensiplerinden olan Malların Serbest Dolaşımını sağlayacak standartların, KKTC'de geliştirilmesi için TSE tarafından bilgi, tecrübe ve uzman desteği sağlanacak. KKTC'de yürürlüğe giren, Ürün Güvenliği Yasası kapsamında yapılacak olan piyasa denetimleri neticesinde şüpheli görülen ürünlerin, TSE laboratuvarlarında analizleri yapılabilecek. Bakanlık ile TSE, enerji sektöründe laboratuvar, belgelendirme ve gözetim alanında yurtiçi ve yurt dışında işbirliği alanla-

rının artırılması için çalışmalar yapacak."

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye arasında, birçok alanda işbirliği yapılması için Bakanlık olarak üzerimize düşen ne varsa yapmaya hazırız diyen Özlü, "Ekonomisiyle, sanayisiyle, bilimsel ve teknik çalışmalarıyla mesafe alan bir KKTC, hepimizin ortak amacıdır, ortak gayretidir, ortak ülküsüdür" diye konuştu.

KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı Özdil Nami ise konuşmasında standardizasyon ve uygunluk değerlendirme alanında işbirliği protokolünü çok önemsediklerini belirterek, etkin şekilde hayata geçirmek için Hükümetlerinin gereken kararlılığı göstereceklerini söyledi.

Nami, bu işbirliği protokolüyle, KKTC tüketicilerinin daha sağlıklı ve kaliteli ürünler tüketme imkânına kavuşacağını altını çizerek, "Üretimimizin Avrupa standartlarında olmasına yönelik olarak da ciddi bir adım atılmış olacak. Bu sayede KKTC ürünlerinin dış piyasalarda pazar bulmasına da büyük destek sağlanmış olacak. Çalışmalarımıza gösterdiğiniz güçlü destek için size ve TSE'ye teşekkür ederim" dedi. ■

Yenilenebilir enerjide istihdam 10 milyonu aştı

Dünyada yenilenebilir enerjide istihdam, önceki yıla oranla 2017'de yüzde 5,3'lük büyüme ile 10 milyon 300 bine ulaştı.

AA muhabirinin, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansının (IRENA) Yenilenebilir Enerji ve İstihdamı 2018 Raporu'ndan yaptığı derlemeye göre, dünya genelinde işsizlik büyürken yenilenebilir enerji sektöründe istihdam arttı.

Temiz enerjideki istihdam olanaklarının artmasında, enerji teknolojileri maliyetlerindeki düşüşün yanı sıra talep artışı ve rekabet ile öne çıkan çevresel duyarlılığın yaygınlaşması etkili oldu.

Güneş, biyokütle, hidroelektrik ve rüzgar gibi temiz enerji sektörleri

baz alınarak hazırlanan rapora göre, dünya genelinde yenilenebilir enerjide yüzde 5,3 artışla geçen yıl 10 milyon 300 bin istihdam sağlandı.

Bu kapsamda, güneşten elektrik üretimi alanında istihdam geçen yıl bir önceki yıla kıyasla yüzde 8,7 arttı. Bu sektörde çalışan sayısı 3 milyon 400 bin oldu.

Yenilenebilir enerjide ikinci sırayı 1 milyon 931 bin istihdamla sıvı biyoyakıt sektörü, üçüncü sırayı da 1 milyon 514 bin istihdamla büyük ölçekli hidroelektrik santralleri izledi.

Rüzgar enerjisi sektörü ise dünya genelinde 1 milyon 148 bin kişiyi istihdam etti.

Yenilenebilir enerji alanında en fazla

istihdam Çin'de gerçekleşti. Ülkede geçen yıl temiz enerji sektöründe çalışan sayısı 3 milyon 880 bine ulaştı.

Çin'i 1 milyon 286 bin istihdamla AB ülkeleri, 893 bin istihdamla Brezilya ve 786 bin istihdamla ABD izledi.

Öte yandan, raporda Türkiye'deki yenilenebilir enerji sektöründe çalışan sayısına ilişkin rakamlara da yer verildi. Buna göre, Türkiye'de temiz enerji sektörü, geçen yılsonu itibarıyla 84 bin 400 kişiye iş kapısı oldu.

Türkiye'deki ana temiz enerji sektörlerinden güneş enerjisinde 33 bin 400 kişi, ısıtma ve soğutma alanında 16 bin 600 ve rüzgar enerjisi alanında da 14 bin 200 kişi çalışıyor. ■

Kanserden korunmada palm yağı, fruktoz ve işlenmiş ete dikkat!

Türk Radyasyon Onkolojisi Derneği (TROD) tarafından, KKTC'nin başkenti Lefkoşa'da Ulusal Radyasyon Onkolojisi Kongresi düzenlendi.

Dernek ve Kongre Başkanı Prof. Dr. Esra Kaytan Sağlam, burada yaptığı konuşmada, kanser tedavisinde gereksiz tetkik ve tedavilerden kaçınmak gerektiğine dikkati çekerek, Türkiye'de tetkik sayısının yüksek olduğunu kaydetti. Sağlam,

Türkiye'de yapılan radyolojik tetkik sayısının Avrupa'nın iki katı olduğuna işaret etti.

Kanser tedavisinde doğru beslenmenin önemine işaret eden Sağlam, doğal yollarla üretilmemiş ve işlenmiş bütün gıdalardan uzak durulması gerektiğini hatırlattı.

Yoğurdun, yiyeceklerin içindeki zehirleri tutarak kaynakları yenilediğini belirten Sağlam, "Yumurta

da uygun koşullarda üretildiği takdirde mutlaka alınması gereken bir gıdadır. Kuşkusuz tavuk için de aynı kural geçerli olup gerçek tavuk çok kıymetli bir gıdadır ve şifa vericidir. Yarı sentetik et olarak üretildiğinde bunun faydası yoktur" uyarısında bulundu.

Sağlam, şöyle devam etti: "Hamur işleri kesinlikle yenilmemeli. Şeker hayatımızdan hemen hemen çıka-

rılması gereken gıdalardandır. Makul ölçülerde tüketildiğinde bal, meyve ya da pekmezden alınan şekerden bir zarar gelmez. O nedenle 'şekerden tamamen uzak durulmalıdır' diye bir düşünce tartışmalıdır. Balı kahvaltıda tüketirseniz sorun yok, ama kaşık kaşık yerseniz zararlı olması kaçınılmazdır."

Sıfır şekerin uygun olmadığına dikkati çeken Sağlam, "Yemek borusu tümörü olan hasta zayıf, yutamıyor, hiçbir şey boğazından geçemiyor. Hastalarımın yüzde 90'ı 'kanser oldum ama şekeri bıraktım' diye geliyor. Sıfır şeker yiyip zaten beslenemeyen, yutamayan, zayıf hastaları bizim beslememiz daha da zor. Hastanın sağlam olması lazım ki tedaviyi kaldırabilsin. Sıfır şeker bizim işimizi çok zorlaştırıyor" dedi.

Sağlam, beyaz işlenmiş şeker yerine dondurma, pekmez, hurma ve incirden alınan şekerle beslenmeyi önerdi.

Sağlam, zerdeçal ve kanser ilişkisine yönelik de "Zerdeçal kullanarak hiçbir hastalıkta, hastalıklı bölgenin lokal kontrolünü artıran bir çalışma yok. Sağ kalımı uzatan bir çalışma yok. Ancak yan etkileri azaltmakta etkili olabileceğine yönelik bir çalışma var" açıklamasında bulundu.

Kongrenin Bilimsel Program Sekreteri Prof. Dr. Gökhan Özyiğit de şeker ve kanser ilişkisine yönelik, şunları kaydetti: "Ben 'Şeker, kanseri beslemez' demeyeceğim. Şeker dolaylı olarak kanser yapabilir ama erişkinlerde şekeri kaçırdığınızda obezite olur ve obezite kanserin bilinen sebeplerinden biridir ama kanserli bir hücrenin sadece şeker ihtiyacı yok. Protein ve yağ da var. O nedenle özellikle çocukluk çağında karbonhidrat, yağ ve proteinin dengeli alınması şart. Beynin en önemli gıdası glikozdur ama bu da mısırdan üretilmiş olan değil. Çünkü onların doyma denilen hissi engellediğini net biliyoruz."

Palm yağından da uzak durulması gerektiğini ifade eden Özyiğit, sözlerini şöyle sürdürdü: "Palm yağlarının, kanserli farelerde yayılımı 8-10 kat artırdığını ve kanserin çok daha hızlı büyüdüğünü gösteren kanıtlar elde edildi ve sonuçları bilimsel dergilerde yayımlandı. Bu nedenle palm yağı ve fruktoz bazlı şekerlerden uzak durulmalı. Aynı şekilde Dünya Sağlık Örgütü, bütün salam, sosis ve sucuk gibi işlenmiş et ürünlerini sigarayla aynı düzeyde birinci kategoride kanserojen olarak ilan etti. Bir maddenin kanser yapabilmesi için sürekli kullanılması önemli. Her gün maruz kalındığında, bağışıklık sistemi buna yetişemiyor ve temizleyemiyor. Nadiren yapılması halinde, kişinin düzgün bir bağışıklık sistemi varsa temizlik yapılabilir. Bu nedenle aşırıya kaçılmadan ve haftada bir tüketilebilir. Her gün tüketildiğinde yüzde 18'in üzerinde kanser riski artıyor. Hala yüzde 100 demiyoruz ama kanser riskini artırıyor." ■

Dünya Sağlık Örgütü, bütün salam, sosis ve sucuk gibi işlenmiş et ürünlerini sigarayla aynı düzeyde birinci kategoride kanserojen olarak ilan etti. Bir maddenin kanser yapabilmesi için sürekli kullanılması önemli. Her gün maruz kalındığında, bağışıklık sistemi buna yetişemiyor ve temizleyemiyor.

Nisan ayında 42 adet standart kabul edildi

27 Nisan 2018 tarihinde toplanan İhtisas Kurulu'nda 42 adet standart kabul edildi.

Kabul edilen standartların numarası ve ismi aşağıdadır:

- TS 13822 "Asetilen tüplerinin kullanım dışı bırakılması ve imhası"
- TS 13773/T1 "Bulaşık deterjanı - Sanayide kullanılan"
- TS 13674 "Sanayide kullanılan borik asit, bor trioksit ve disodyum tetraboratlar - Klorür içeriği tayini - Merkürimetrik yöntem"
- TS 11650 "Boyalar-Ftalik reçine esaslı"
- TS 13823 "Sanayide kullanılan ham sodyum borat - 950 °C'ta kızdırma kaybı tayini"
- TS 13824 "Sanayide kullanılan sodyum perboratlar - Çözünme hızının tayini - Kondüktometrik yöntem"
- TS 13825 "Sanayide kullanılan sodyum perboratlar yığın yoğunluğunun tayini"
- TS 13826 "Ham boratlar - Kral suyunda çözünebilir kalsiyum oksit, sodyum oksit ve demir(III) oksit tayini - Alevli atomik absorpsiyon spektrofotometrik yöntem"
- TS 13827 "Refrakterler - Magnezit ve dolomit esaslı - Bor trioksit tayini - Titrimetrik metot"
- TS 13828 "Lastik tamir malzemeleri"
- TS 13425/T1 "Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (Sınıf L) - Kızak yağları (Grup G)"
- TS 13472/T1 "Yağlama yağları, endüstriyel yağlar ve ilgili ürünler (Sınıf L) - Grup Y: Diğer yağlar - Bıçkı yağları"
- TS 1539/T1 "Petrol ürünleri - Kükürt tayini - Yüksek basınçta bozundurma cihazı (bomba) ve lamba cihazı ile bozundurarak"
- TS 13829 "Mayın temizleme faaliyetleri - Patlayıcı Mühimmat imhası (EOD)"
- TS 13830 "Mayın temizleme faaliyetleri - Mayın arama köpekleri ve kullanıcılarının uygulamalı deneyi"
- TS 13831 "Mayın temizleme faaliyetleri - Kalite yönetimi"
- TS 13832 "Topraklama - Topraklama sistemi ve hesaplama yöntemleri"
- TS 12914/T2 "Armut nektarı"
- TS 11915/T3 "Portakal nektarı"
- TS 3272/T1 "Kaşar peyniri"
- TS 3200 "Yulaf"
- TS 3267 "Çavdar"
- TS 3415 "Mısır"
- TS 13138 "Tritikale"
- TS 1280 "Antepfistiği - İç"
- TS 932/T2 "Hava filtre elemanları - İçten yanmalı motorlar ve kompresörler için"

- TS 13833 "Adlandırma ve Sınıflandırma - Sağlık teknolojilerinin adlandırılması ve sınıflandırılması ile ilgili kurallar"
- TS 13834 "Üleksit - Sanayide kullanılan"
- TS 2793/T1 "Tekstil - Yünlü dokuma kumaşlar - Dış giyimde kullanılan - Özellikler"
- TS 13835 "Magnezyum oksit esaslı levhalar - Tarifler, gerekler ve deney yöntemleri"
- TS 12290/T1 "Boya kalemleri - Ahşap gövdeli"
- TS 65 "Ahşap kamariye"
- TS 9818 "Orman koruma - Orman yangınları ile mücadele kuralları"
- TS 13836 "Mobilya-Bankolar"
- TS 13837 "Mobilya - MDF Üzeri PVC Kaplanmış Kapı ve Kapı Kasası Profilleri"
- TS 13805/T1 "İş yerleri - Karayolu motorlu taşıtları test merkezleri için kurallar"
- TS 12257 "Öğrenci ve personel taşıma hizmetleri için kurallar"
- TS 13838 "Mehteran hizmetleri-Genel kurallar"
- TS 13402 "Yetkili servisler - Sterilizasyon cihazları - Kurallar"
- TS 13187 "Yetkili servisler - Saatler - Kurallar"
- TS 13576 "Yetkili servisler - Kimlik, banka, üyelik vb. kart basım cihazları - Kurallar"
- TS 12255/T1 "Yetkili servisler - Asansör bakım servisleri - Kurallar"

İhtisas Kurulu'nun aynı tarihteki toplantısında 14 adet standart ise iptal edildi.

İptal edilen standartlar aşağıdaki gibidir:

- TS 2417 "Genel amaçlar için tolerans bölgelerinin seçimi" Yerine TS EN ISO 286-1
- TS 6919 "Demir cevherleri-Yığın yoğunluğu tayini" Yerine TS ISO 3852
- TS EN 14092 "Uzay mühendisliği-Uzay ortamı" Kaynağı İptal
- TS EN 14093 "Uzay projeleri yönetimi-Yapılanma ve gözden geçirmelerin yürütülmesi" Kaynağı İptal
- TS 10147 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri -Ean-13 ve ean-8-Genel kurallar" Kaynağı İptal
- TS 10148 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri-Ean-13'de iki ve beş dijital ek sembol - Genel kurallar" Kaynağı İptal
- TS 10149 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri- Ean-13 ve ean-8- Basım kuralları" Kaynağı İptal
- TS 10150 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri - Ean-13 ve ean-8 yerleştirme kuralları" Kaynağı İptal
- TS 10151 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri - Itf-14 - Genel kurallar" Kaynağı İptal
- TS 10152 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri-Itf-14-Basım kuralları" Kaynağı İptal
- TS 10153 "Barkod (çubuk kodlama) sembolleri- Itf-14-Yerleştirme kuralları" Kaynağı İptal
- TS 11051 "Sondaj çimentosu-İmalat katkı maddeleri-Genel kurallar" Yerine TS EN ISO 10426-1
- TS 3649 "Perlitli ısı yalıtımı betonu-Yapım-Uygulama kuralları ve deney metodları" Yerine TS 2511
- TS 13026 "Beton çelik çubukları-Kullanılmış ray ve aks çeliğinden mamul-Nervürlü"

Küresel piyasalarda döviz kurlarındaki son aylarda yaşanan hareketlenmeler, 2008 yılındaki küresel ekonomik krizin bugüne yansımasıdır. O dönem piyasalardaki durgunluğun önünü açmak için bol miktarda para süren gelişmiş ülkelerin merkez bankaları, küresel yatırımcıların bizim gibi gelişmekte olan ülkelere yollar, köprüler, barajlar ve devasa yatırımlar yapmalarında etkili oldular. Gelişmiş ülkelerde parayı ucuz ve bollaştıran merkez bankaları, derin durgunluğa çare olsun diye basılan bol ve ucuz dövizleri, gelişen ülkelere akıttı ve geleceğimizi borçlandıran “sahte cennetler” yarattı.

Küresel Ticarete KORUMACI POLİTİKALAR Büyümeyi Engelliyor

Peyman Yüksel ► Ekonomist

Küresel ekonomide “Korumacı Politikalar”ın gündeme gelmesi, büyümenin sürmesine ve yatırımların gelişmekte olan ülkelere yapılmasına engel olarak gösteriliyor. Ekonomi uzmanları, özellikle ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşının küresel büyümeye önemli ölçüde zarar vereceğini belirtiyorlar. Uzun vadede bu anlaşmazlığın devam etmesi; tüketicilerin daha az harcamasına, şirketlerin yatırım yapmamasına, Tüketici Güveni’nin düşmesine yol açacaktır. Bu durum da küresel büyüme politikası için olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Olumlu haber ABD Hazine Bakanı Steven Mnuchin’in, 20 Mayıs günü yaptığı açıklamada “Çin’le ticaret savaşını beklemeye alıyoruz” demesiyle geldi. Çin ve ABD arasında bir hafta süren ticaret toplantıları sonunda Çin, aradaki ticaret dengesizliğini azaltmak için ABD’den daha çok mal ve hizmet alma sözü verirken iki ülke karşılıklı olarak açıklamış oldukları ek gümrük vergilerini durdurma kararı aldı. ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşında “şimdilik” yapılan ateşkes ilanı, dolarda küresel bazda yükselişe neden oldu.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Küresel Ticaretin Görünümü konusunda yayımladığı raporda, 2017 yılında yüzde 4,7 oranında büyüyen mal ticaretinin 2018 yılında da güçlü bir şekilde büyümeye devam edeceği öngörüsünde bulundu. Küresel yatırım harcamalarında gerçekleşen artış, ticaretle bağlantılı olduğu gibi emtia fiyatlarında da artışa neden oldu. DTÖ yaptığı değerlendirmede, 2018 yılına ait beklentinin uluslararası ticaretin işlem hacminin yüzde 4,4 oranında büyümesi yönünde olduğunu belirtti. Örgütün; ticarete bu büyümeyi, piyasa döviz kuru üzerinden küresel gayri safi yurt içi hâsılanın (GSYİH) yüzde 3,2 büyüme olarak öngördüğü, 2019 yılında ise uluslararası ticaretin azalarak yüzde 4’lük ılımlı bir büyümeyi beklediğini anlıyoruz. Bütün bunların, yani 2008 küresel ekonomik krizi sırasında görülen ortalama yüzde 3’ün üzerindeki büyümenin, küresel ekonomi için sağlıklı ve olumlu bir gelişme olduğu ifade ediliyor.

■ ekonomi

Rapor, bu olumlu beklentiye rağmen ticarete tırmandığı görülen gerginliklerin, ticari güveni ve yatırım kararlarını etkileyerek büyüme eğilimini rayından çıkarması olasılığına da yer vermektedir. Ticareti kısıtlamaya yönelik uygulamaların denetlenemeyecek bir boyuta ulaşması halinde bu olumlu gelişmenin de baltalanacağı, bunun da istihdama olumsuz etkisi olacağı kaydedilmektedir.

Raporda risklerin artışı:

- Ülkelerin kısıtlayıcı ticaret politikalarına yönelmelerinin tüketiciler ve iş çevrelerinde yarattığı belirsizliklere ilave olarak gerginliklerin tırmanması ve ülkelerin misillemede bulunması,
- Merkez Bankalarının parasal kısıtlamalarının döviz kurları ve sermaye hareketlerini olumsuz etkilemesi,
- Boyutları henüz tam belirlenememekle birlikte jeopolitik gerginliklerin ve siber saldırıların hizmet sektöründe olumsuzluk yaratması olasılığı ile açıklanmaktadır.

Diğer taraftan, yapısal reformlar ve genişlemeci mali politikalar sonucu ekonomik büyümenin güçlenmesi halinde uluslararası ticaretin kısa sürede hız kazanacağı da kaydedilmektedir.

Dünyadan Ekonomik Veriler...

- √ Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun bahar dönemi 2018 Avrupa Ekonomik Tahminleri raporunda, küresel büyümenin 2018 ve 2019'da yüzde 3,9 seviyesinde gerçekleşmesi öngörüldü. Euro Bölgesi ve AB'de ekonomik büyüme, ilk çeyrekte hız keserek yüzde 0,4 seviyesinde gerçekleşti. Büyüme hızının bir önceki çeyreğe kıyasla yani yüzde 0,7'e göre yavaşladığı gözlemlendi.
- √ Resmi verilere göre dünyanın en büyük üçüncü ekonomisi olan Japonya ekonomisi, bu yılın ilk çeyreğinde küçüldü ve ülkenin 1980'lerden bu yana yakaladığı en uzun ekonomik büyüme dönemi olan 2 yıllık büyüme süreci sona erdi. Japonya yıllık bazda yüzde 0,6'lık bir küçülme yaşadı. Bazı ekonomi uzmanları, küresel düzeyde elektronik ürünlere azalan talebin bu küçülmede rolü olduğunu söylerken bazıları da ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşının küresel düzeyde işleri yavaşlattığını belirtiyorlar.
- √ Çin ekonomisinin ise imalat sanayine dayanan büyüme modelinden hizmetler sektörüne dayanan büyüme modeline geçişi küresel ekonomik dengeleri etkilemesi açısından dikkatle izleniyor. Çin'de imalat sanayi verileri nisan ayı sonunda yatay seyrederken yeni siparişlerde gözlenen düşüşler, yükselen stok bilgisiyle birleşince önümüzdeki dönemde Çin ekonomisinin güç kaybedeceği öngörüsüne neden oluyor.

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu'nun bahar dönemi 2018 Avrupa Ekonomik Tahminleri raporunda, küresel büyümenin 2018 ve 2019'da yüzde 3,9 seviyesinde gerçekleşmesi öngörüldü. Euro Bölgesi ve AB'de ekonomik büyüme, ilk çeyrekte hız keserek yüzde 0,4 seviyesinde gerçekleşti. Büyüme hızının bir önceki çeyreğe kıyasla yani yüzde 0,7'e göre yavaşladığı gözlemlendi.

√ Rusya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı, Rusya ekonomisinin 2018 büyüme tahminlerini, beklenenin altında kalan ekonomik göstergeler nedeniyle aşağı yönlü revize etmeyi planladıklarını söyledi. Rus ekonomisi bu yılın ilk çeyreğinde yıllık bazda yüzde 1,3 büyürken kalifiye çalışan bulma, ABD'nin Rusya'ya yönelik uygulamaya koyduğu son yaptırımlar ve ödemeler dengesi gibi sorunlar çözülmezse yüzde 1'in altında büyümesi bekleniyor.

Ekonomik Krize Çare - Girişimci Üniversite Modeli

Küresel piyasalarda döviz kurlarındaki son aylarda yaşanan hareketlenmeler, 2008 yılındaki küresel ekonomik krizin bugüne yansımasıdır. O dönem piyasalardaki durgunluğun önünü açmak için bol miktarda para süren gelişmiş ülkelerin merkez bankaları, küresel yatırımcıların bizim gibi gelişmekte olan ülkelere yollar, köprüler, barajlar ve devasa yatırımlar yapmalarında etkili oldular. Gelişmiş ülkelerde parayı ucuz ve bollaştıran merkez bankaları, derin durgunluğa çare olsun diye basılan bol ve ucuz dövizleri, gelişen ülkelere akıttı ve geleceğimizi borçlandıran "sahte cennetler" yarattı. O zamanlar coşkuyla gelen, kabul gören bu yatırımlar şimdilerde yine aynı merkez bankalarının parasal sıkışmaya gitmesi neticesinde gelişmekte olan ülkelere hızla çıkıyorlar. ABD'de faizlerin yükseltilecek olması piyasadan para çekileceği anlamına geliyor. Kredi maliyetlerimiz artıyor, yabancı yatırımlar azalıyor ve dövizdeki artışlar enerjiden hammaddeye her türlü kaleme yansıyor. Buna ilave olarak artan petrol fiyatları enerji maliyetimizin daha da artmasına neden oluyor. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin bu maliyetleri azaltması, orta gelir tuzağından kurtulması için yapısal reformların hızlandırılması gibi çeşitli yollar vardır. Bunların yanı sıra özellikle genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde gençlerimizin daha üniversite hatta lise yıllarında girişimciliğe yönelmesi, inovasyon ve Ar-Ge çalışmalarına önem verilmesi, akademisyenlerin buluşların, icatların ticarileşmesinde ön ayak olması, firmalaşmaya gidilmesi gibi konular ön plana çıkıyor. "Girişimci Üniversite" modeli olarak adlandırılan bu eğitim sistemi hakkındaki yazımı derginin ilerleyen sayfalarında bulabilirsiniz.

Türkiye Ekonomi Verileri

AB Komisyonu'nun bahar dönemi 2018 Avrupa Ekonomik Tahminleri raporunda, Türkiye ekonomisinin 2018 sonunda yüzde 4,7 büyümesi, 2019 sonunda ise yüzde 4,2 seviyesinde büyüme kaydetmesinin beklendiği belirtildi. Talebi yönlendiren güçlü kamu teşvikleri ve dış talep faktörlerinin yerini özel tüketime bıraktığı ifade edildi. Türkiye'de enflasyonun 2018 yılı sonunda yüzde 10,9, 2019 sonunda ise yüzde 9'a inmesinin öngörüldüğü kaydedilen raporda, cari açığın GSYH'ye oranının bu yılın sonunda yüzde 6, 2019 sonunda ise yüzde 5,6 seviyesinde gerçekleşmesi öngörüldü. AB'den

çıkma kararı alan (Brexit) İngiltere ise Türkiye ile arasında yeni ve kapsamlı bir serbest ticaret anlaşmasının imzalanması konusunda istekli davranıyor. Türkiye ve İngiltere arasındaki ticaretin son 3 yılda yüzde 15 arttığı belirtildi.

Turizmde 2018 yılının ilk çeyreğinde bütün yılların rekorunu kıran Türkiye, yüzde 34,88'lik artışla 5 milyon 128 bin 406 yabancı ziyaretçiyi ağırladı. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, yılın ilk çeyreğinde Türkiye'ye en çok ziyaretçi gönderen ülke İran oldu. İran'dan gelen ziyaretçi sayısı yüzde 14,4'lük artışla 738 bin 246 oldu. İran'ı yüzde 9,27 artış ve 475 bin 452 turist ile Gürcistan, yüzde 8,13 artış ve 416 bin 802 turist ile Almanya takip etti. Bu yıl 40 milyona yakın turist gelmesi ve geçen yılın 26,5 milyar dolarlık turizm gelirinin de 32 milyar dolara çıkması bekleniyor. Avrupa kruvaziyer pazarının da gözde ülkesi haline gelen Türkiye'ye son 5 yılda 5 bin 284 gemiyle 6 milyon 855 bin ziyaretçi geldi. Kuşadası, İstanbul, İzmir, Bodrum, Marmaris ve Antalya gemilerin sıkça uğradığı limanlar arasında yerini aldı.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca yapılan açıklamaya göre, nisan ayında dış ticaret açığı yüzde 32,83 artarak 6,65 milyar dolar seviyesine yükseldi. Açıklamada, ithalatın yüzde 15,42 artış kaydederek 20 milyar 531 milyon dolar seviyesine yükseldiği, ihracatımızın tüm nisan ayları içinde en yüksek seviyeye ulaştığı; 2018 yılı Nisan ayında ihracatın geçen yılın aynı ayına göre yüzde 8,59 artarak, 13 milyar 879 milyon dolar olduğu belirtildi. "İhracatımız son 12 aylık dönemde bir önceki yıla göre yüzde 10,2 oranında artış ile 161 milyar 395 milyon dolar seviyesine yükseldi. 2018 yılı Ocak-Nisan döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracatımız yüzde 8,9 artarak 55 milyar 64 milyon dolar oldu" denildi.

Nisan ayında yüzde 1,5 artması beklenen TÜFE'de yüzde 1,87 artış yaşandı. Yıllık enflasyon yüzde 10,85'e, çekirdek enflasyon ise yüzde 12,24'e yükseldi. Kasım 2017'de yüzde 12,98'e çıkan yıllık enflasyon hızı mart ayında yüzde 10,23'e gerilemişti. Dövizdeki hareketlenmeler nedeniyle ulaştırma ve hammadde giderlerinde yukarı yönlü artışlar, nisan ayı enflasyonunun yükselmesinde önemli oldu.

TÜİK verilerine göre işsizlik oranı, şubat döneminde yüzde 10,6'ya geriledi. İşsizlik geçen yılın aynı dönemine göre 2 puan düşerken, bir önceki ocak ayına göre de 0,2 puan gerilemiş oldu.

Ülkemizde özellikle son dönemde yaşanan dövizdeki hareketlenmeye ve orta gelir tuzağından uzaklaşmaya, işsizliğe çare olacak uygulamalar; para politikasının sıkılaştırılması, yapısal reformların iş piyasasında esnekliği arttırmaya yönelik olması, yabancı yatırımcıya güven ortamı yaratılması ve katma değer yaratan ürünlere, teknolojiye ağırlık verilmesidir. Türkiye ekonomisi bunlar sayesinde arzuladığı sürdürülebilir büyümeye kavuşacaktır. ■

GİRİŞİMCİ ÜNİVERSİTE VE TÜRKİYE

90'lı yıllardan sonra dünyada üniversitelerde de bir değişim süreci yaşanmıştır. Şöyle ki; üniversiteler teknoloji ve bilginin transferi konusunda ön plana çıkmış, piyasanın talep ve beklentilerini daha fazla dikkate almaya başlamış ve kalkınma sürecinde işbirliğinin ana unsurlarından biri haline gelmiştir.

Doç. Dr. Yunus Emre Özer

► Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Üniversiteler, evrensel anlamda bilimsel faaliyetlerin yapılması ve bilginin üretilmesi kadar ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü yerlerdir. Bu tanım, üniversitelerin klasik anlamdaki görevlerini ifade etmektedir. Yani klasik anlamda üniversiteler, bilimsel araştırma faaliyetlerinin yürütüldüğü ve öğrenci yetiştiren yerlerdir. Fakat küresel değişimlerin sonucu olarak, bilginin yeni hammadde unsuru haline gelmesi ve üniversite-sanayi ilişkilerinin daha yakın hale gelmesinin de etkisiyle 90'lı yıllardan sonra dünyada üniversitelerde de bir değişim süreci yaşanmıştır. Şöyle ki; üniversiteler teknoloji ve bilginin transferi konusunda ön plana çıkmış, piyasanın talep ve beklentilerini daha fazla dikkate almaya başlamış ve kalkınma sürecinde işbirliğinin ana unsurlarından biri haline gelmiştir. Sonuç itibarıyla bu süreç üniversitelere girişimci bir rol vermiş ve hatta üniversiteler sanayinin karşılaştığı sorunlarda sıklıkla sorun çözen bir konuma doğru ilerlemişlerdir.

Bilginin ve bilgiden yeni bilgiyi üretmenin önem kazandığı süreçte AR-GE (Araştırma-Geliştirme) de bununla birlikte önem kazanmıştır. Girişimci üniversite sürecinde üniversiteler AR-GE ile ilgili de roller üstlenmektedirler. Örneğin, üniversiteler herhangi bir sektördeki

üretim sürecine ilişkin yeni bir yaklaşım ortaya koyup bunu patentlendirebilmekte ve bunu şirketlere satarak gelir elde edebilmektedir. Ya da şirketler bu süreci doğrudan doğruya üniversiteler aracılığıyla geliştirilmesini isteyerek AR-GE bütçelerinden tasarruf edebilmektedirler. Hatta ve hatta bazı şirketler kendi adlarıyla üniversite kurarak bu süreci bizzat yönetmenin yanında ihtiyaç duyduğu nitelikteki personeli de bu üniversiteler aracılığıyla yetiştirip sonrasında da istihdam edebilmektedirler.

Girişimci üniversite modeliyle birlikte mezunlardan beklenen nitelikler de değişmektedir. Üniversiteler yeni süreçte daha çok beceri kazandıran yerler olacaktır. Örneğin girişimci yaklaşıma yatkın, analitik düşünen, süreç odaklı, zaman ve risk yönetimini bilen, işbirliğini içselleştiren çalışan profili daha çok tercih edilecektir. Klasik anlamdaki üniversiteler bu becerilerin kazandırılmasına öncelik vermemektedirler. Bu sebeple, klasik üniversitelerden mezun olan ve olacak öğrencilerin bu nitelikleri kazanabilmek için ayrıca kurs ve sertifika programlarına dâhil olmaları gerekebilecektir. Girişimci üniversite modeli ise piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikleri, eğitim süresince kazandırabilmektedir.

Girişimci üniversite sürecinin en

belirgin ve ayırıcı özelliği üniversitelerin gelirlerini artırma ve çeşitlendirme eğilimidir. Genel itibarıyla merkezi yönetimden aktarılan paylar ve öğrenci harçları iki ana tür gelir olarak gösterilmektedir. Bunların dışındaki tüm gelir kaynakları "üçüncü tür gelir" olarak adlandırılmaktadır. Üçüncü tür gelirlere örnek vermek gerekirse üniversitenin taraf olduğu projelerden sağlanan fonlar, sanayi ve profesyonel örgütlerle yapılan işbirliği neticesinde elde edilen gelirler, mezun dernekleri aidatları, bağışlar, lisanslar ve patentlerden elde edilen gelirler sayılabilir. Bu sebeple girişimci üniversite modelinin başarısında üçüncü tür gelirleri çeşitlendirmek önem taşımaktadır.

Girişimci üniversiteler, üniversiteleri idari anlamda da değişime tabi tutmaktadır. Klasik üniversitelerin aksine girişimci üniversitelerde idari anlamdaki yoğunlaşma rekabet gücünün artırılması, sanayi ile iletişimin sağlanması, fonlardan yararlanmayı amaçlayan birimler, mezunlarla irtibatlı olma gibi birimler de olmaktadır. Bu da klasik idari yapılanmaya sahip üniversitelerden girişimci üniversiteye dönüşüm açısından değerlendirildiğinde önemli bir reform niteliği taşımaktadır. Bu reformu sağlayabilmek ve rekabet gücünü artırabilmek için üniversitelerin sosyal ve beşeri kapasitesini yüksek tutarak periferinin/çevresini

nin üzerinde bir çekim gücü oluşturabilme kapasitesine sahip olması beklenmektedir. Burada çekim gücünden kastedilen; periferinden istifade edebilen, ürettiği bilgiyi ticarileştirebilen, gelir kaynaklarını çeşitlendiren, aktif, rekabetçi, yerel ve bölgesel iş çevreleriyle işbirliğinde, başarılı akademisyenlere ve öğrencilerin ilgisini çekebilen yapıya sahip olmasıdır. Bu tür bir dönüşümü gerçekleştirebilmek için artan finansal ihtiyaçlarını da yukarıda bahsedildiği gibi üçüncü tür gelir kalemlerini çeşitlendirerek sağlamak durumundadırlar.

Klasik üniversite modelinden girişimci üniversite modeline geçiş her anlamda ciddi bir dönüşümü gerçekleştirmek anlamına gelmektedir. Fakat bu dönüşüm süreci itirazsız geçilen ve kolay kabul edilen

nitelikte değildir. Bu eleştirilerin başında geleneksel üniversitelerin eğitim müfredatlarını değiştirmek istememeleri, bazı akademisyenlerin kendilerini girişimci kültürde görmekten uzak olmaları ya da kendilerini araştırmacı veya eğitmen olarak tanımlamaları, girişimci üniversiteye geçmenin akademik kaliteyi ve yayınları olumsuz etkileyeceğini düşünmeleri, bazı üniversitelerdeki katı hiyerarşik yapıların varlığı ve işbirliği kültürüne uzak olunması ve akademisyenlerin yoğun idari görevleri gelmektedir. Bütün bu sayılan ve daha da artırılacak unsurlar girişimci üniversite modeline geçişte tüm dünyada karşılaşılan başlıca engellerdir. Konuya bir de Türkiye açısından bakmak gerekmektedir.

Bilginin ve bilgiden yeni bilgiyi üretmenin önem kazandığı süreçte AR-GE de bununla birlikte önem kazanmıştır. Girişimci üniversite sürecinde üniversiteler AR-GE ile ilgili de roller üstlenmektedirler.

Türkiye Açısından Girişimci Üniversiteler

Türkiye açısından bir durum değerlendirmesi yapılacak olursa girişimci üniversite modeline geçişteki en önemli sorun alanı, genç nüfus için yüksek sayılabilecek işsizlik oranlarıdır. Üniversite eğitimi sonrasındaki iş olanaklarının kısıtlı olduğu bir gerçektir. Ancak mezuniyet sonrası işe giriş sürecinin uzaması mezunların akademik kazanımlarını çalışma hayatına hızlı bir şekilde aktarma şansı vermemektedir. Elbette bahsedilen istihdam sorunu, girişimci üniversite modeline geçilse ve modelin öngördüğü mezunların taşınması hedeflenen nitelikler kazanılsa bile bunları hemen uygulamaya geçirememesi riskini ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye açısından girişimci üniversite modeline geçişte bahsedilebilecek bir diğer sorun alanı da sanayinin ülkemizin belli bölgelerinde toplanmasıdır. Girişimci üniversite modeli, üniversite ve sanayi kuruluşları arasında kurulacak işbirliği temeline dayanmaktadır. Türkiye'nin sanayi yatırımları açısından gelişmiş olarak değerlendirebileceğimiz bölgelerinin bu işbirliğini sağlayabilecek potansiyelde olduğunu varsaysak da genel itibarıyla üniversite-sanayi işbirliği istenen düzeyde değildir. Bu işbirliğini daha yüksek seviyelere çıkarmak ve rekabet avantajı sağlamak tercih edilebilecek bir yoldur.

Türkiye'nin girişimci üniversite modeline geçişte önemli bir diğer sorunu da mali ve hukuki boyuttur. Girişimci üniversiteler üçüncü tür gelir üretebilme açısından geniş bir serbestiye sahipken, Türkiye'deki üniversiteler mali ve hukuki anlamda böyle bir serbestiye sahip değildir. Fakat bu sorun, yapılacak bir hukuki düzenlemeyle en kolaylıkla aşılabilecek niteliktedir.

Son olarak dile getirilebilecek sorun alanı personel istihdamı konusundadır. Girişimci üniversite modeline geçiş konusunda bir eğilim ortaya çıktığı takdirde hem akademik hem de idari personelin girişimci kültürde ve girişimci üniversitenin gerekliliklerini karşılayabilecek nitelikte olması gereklidir. Bu noktada girişimci üniversite modelinin uygulanacağı üniversitelerin personel alımı konusunda genel kurallara göre bazı esnekliklere sahip olması gereklidir.

Türkiye açısından bahsedilen bu sorun alanlarının bazıları yasal düzenlemelerle kolaylıkla çözülebileceği gibi bazıları da ülkenin yapısal sorunlarıyla ilgilidir. Dolayısıyla önemli olan nokta, girişimci üniversite modelinin tercih edilip edilmeyeceğidir. Eğer ülkemizdeki bazı üniversiteler için bu model uygulamaya konacaksa dünyada ortaya konan çekinceler ve Türkiye özelindeki sorun alanlarının giderilmesi gereklidir.

Türkiye'nin girişimci üniversite modeline geçişte önemli bir diğer sorunu da mali ve hukuki boyuttur. Girişimci üniversiteler üçüncü tür gelir üretebilme açısından geniş bir serbestiye sahipken, Türkiye'deki üniversiteler mali ve hukuki anlamda böyle bir serbestiye sahip değildir. Fakat bu sorun, yapılacak bir hukuki düzenlemeyle en kolaylıkla aşılabilecek niteliktedir.

Girişimci Üniversite ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

Türkiye açısından bahsedilen engeller ve sorun alanlarının yanında girişimci üniversite modeline uygun yapılanmaların da olduğunu söylemek gerekmektedir. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) burada uygulama örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. TGB'ler üniversitelerle organik ilişki içerisinde. Ayrıca akademisyenlerin girişimci olmasının önünü açmakta, şirket kurabilmelerine, kurulmuş şirketlere ortak olabilmelerine, şirketlere yönetici olabilmelerine olanak vermekte ve sonuç itibarıyla bilginin ticarileştirilebilmesinin önünü açmaktadır. Tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışan akademisyenlerin elde ettiği gelirler de döner sermaye kapsamı dışında tutulmaktadır.

TGB'lerin ülkemize ve öncelikle de ülkemizin ekonomisine maksimum katkıyı sağlayabilmesi için yer seçimi son derece önemlidir. Keza 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nda da "bölge kurulması için öngörülen alanda veya Bölgenin bulunduğu ilin sınırları içinde üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü veya kamu AR-GE merkez veya enstitüsünün bulunması ve yörede yeterli AR-GE, sanayi potansiyelinin bulunması ve finansal yeterlilik şartı aranır. AR-GE sanayi potansiyeli ve finansal yeterlilik kriterleri yönetmelikle belirlenir" hükmü yer almaktadır. Bu hükümden anlaşılacağı üzere TGB kurulabilmesi için yeterli bir AR-GE ve sanayi potansiyeli aranmaktadır. Türkiye'de sanayi yatırımları dengeli bir biçimde dağılmadığından dolayı Türkiye'nin bazı bölgelerindeki

TGB'ler girişimci üniversite modelinin gerektirdiği üniversite-sanayi işbirliğinde beklenen performansı gösterememektedir. Şöyle ki; 2017 yılı itibarıyla TGB'lerden yapılan yaklaşık 3 milyar dolar civarındaki ihracatın 2,5 milyar dolarlık kısmı Ankara, İstanbul, İzmir ve Kocaeli'ndeki 10 TGB'den yapılmıştır. Bu veri iki anlamda yorumlanabilir. İlk olarak bu 10 ildeki üniversitelerin girişimci üniversite olabilmesi için asgari koşulların var olduğu düşünülebilir. Öte yandan diğer illerdeki TGB'lerin ihracat kapasitesini artırabilmek için kapasite artışı ve işbirliği networkünün oluşmasına katkı sağlayacak bir kamu politikasına gerek duyulduğu söylenebilir. Ancak böylesi bir ortamın varlığında girişimci üniversite modelinin Türkiye genelinde uygulanabilirliği sağlanabilir.

Sonuç

Üniversiteler bölgesel kalkınmada önemli birer aktör haline gelmişlerdir. Özellikle girişimci üniversite modelinin ortaya koyduğu bilgiyi ticarileştirme, üniversite-sanayi işbirliği ve üniversitenin gelirlerini artırma noktasındaki uygulamalar üniversiteleri bölgesel kalkınmada ön plana çıkarmıştır. Nihai anlamda bütün bu çabalar rekabet gücünün artırılması hedefine yönelmektedir. Bu hedefe ulaşılabılırsa hem böl-

gedeki üniversitelerin bir çekim unsuru oluşturması hem de üniversitelerin artan rekabet gücünün bölgenin genel anlamdaki potansiyeline olumlu yansımaları söz konusu olacaktır. Girişimci üniversite modeli bu noktada sorgulanmaya başlamaktadır. Girişimci üniversite modeliyle üniversitelerin akademik faaliyetlerden uzaklaştığı ya da akademik faaliyetlerin kalitesinin düştüğü sıkça dile getirilmektedir. Elbette bunun aksi görüşler de vardır. Yani girişimci üniversite

modelinin akademik performansı etkilemediği SCI ya da EI gibi çeşitli akademik endekslerdeki yayın sayıları kıstas alınarak ispatlanmaya çalışılmaktadır. Ancak bu görüşlerden hangisini doğru kabul edersek edelim akademisyenlerin bilimsel faaliyetler ve girişimcilik arasında bir tercih yapmaması gerekir. Çünkü girişimci üniversite modeli uygulansa bile üniversitelerin kültür ve bilimin asli unsuru olduğu gerçeği hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. ■

KAYNAKÇA:

1. Küresel Ticarete 2018 Yılı Beklentileri Değerlendirme Notu / Bozkurt Aran/ www.tepav.org.tr

Girişimci üniversite modeliyle üniversitelerin akademik faaliyetlerden uzaklaştığı ya da akademik faaliyetlerin kalitesinin düştüğü sıkça dile getirilmektedir.

Sanayi Neden Üniversite ile İşbirliği Yapar?

Hüseyin Emre Coşkun

- Ekonomi ve İşletme Bölümü
Kalkınma Ekonomisi ve Yerel Sistemler Doktora Programı
Trento Üniversitesi ve Floransa Üniversitesi (İştiraki ile)

Son yıllarda üniversitelerin, kalkınma ajanslarının, müsteşarlıkların, bakanlıkların ve şirketlerin stratejik planlarında önemli bir husus göze çarpmaktadır: “Üniversite-Sanayi-Kamu İşbirliği”.

Nitekim, bütün bu aktörler işbirliği yapma konusunda ortak isteğe sahipken ve çok çeşitli teşvik projeleri üretiliyorken neden etkili ve verimli birlik-telikler yok denecek kadar azdır?

Girişimci üniversite literatürü, bu birlikteliği mikro, mezo ve makro ölçeklerde; bilginin çeşitli formları, üniversitelerin kurumsal yapılarının yenilikçiliğe etkileri, kültürün bu işbirliğine etkisi ve akademisyenlerin beklentileri gibi birçok farklı yönüne odaklanmaktadır. Bu kısa yazıda ilk olarak araştırma üniversitesi ve girişimci üniversite kavramlarının nasıl ortaya çıktığını, üniversite-kamu-sanayi işbirliğinin ne olduğunu ve bunun sadece kurumların stratejik planları süsleyen şık bir kelime bütünü mü yoksa gerçekten kalkınmada pozitif çıktı üretebilecek bir yaklaşım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini tartışacak, ardından bu birlikteliğin altında yatan temel prensibi anlamaya çalışacağız.

Üçlü sarmal modeli (Triple Helix) akademiye girdiği andan itibaren tüm dünyaya hızla yayılmış, üniversitenin, sanayi ve kamuyla birlikte hareket ederek yerel, bölgesel ve ulusal ekonomilere katkı sunmada bir rol üstlenmesi “üçüncü misyon” etiketiyle tanıtılmıştır. Nitekim üniversitenin temel prensiplerine aykırı gibi görünen bu fikir 1990’lı yıllarda kendiliğinden ortaya çıkan bir olgu değildir. Bu bağlamda, üniversite-sanayi-kamu işbirliğinin özünün iyi anlaşılması için bu fikrin ilk olarak nasıl ortaya çıktığı tarihsel bir bakış açısıyla ‘üniversite’ kurumunun geçmişinde aranmalıdır.

Üniversite ilk olarak 1088 yılında Bologna’da ortaya çıktığı günden bugüne iki önemli evrim geçirmiştir. Bu evrimlerden ilki, Wilhelm Von Humboldt’un, bugünkü adıyla Humboldt Üniversitesi olarak bilinen Berlin Üniversitesi’nde ‘araştırma üniversitesi’ yaklaşımını hayata geçirmesidir. Humboldt ekolü olarak da anılan araştırma üniversitesi yaklaşımı akademiye evrensel bilim ilkelerinin kazandırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu değerler 19. yüzyıldan itibaren bilimin bugünkü şeklini almasında ve üniversitelerin kurumsallaşmasında hayati önem arz etmişlerdir. Humboldt ekolü ile birlikte üniversite sadece eğitim verilen bir yer değil aynı zamanda araştırma yapılan bir yer haline gelmiştir. Finansal desteği ve siyasi korumayı doğrudan Prusya kralından alan üniversiteler, federal devletlerin aralarında giriştiği rekabetle köklü Alman üniversite sisteminin temelini oluşturmuşlardır.

Humboldt ekolü olarak da anılan araştırma üniversitesi yaklaşımı akademiye evrensel bilim ilkelerinin kazandırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Bu değerler 19. yüzyıldan itibaren bilimin bugünkü şeklini almasında ve üniversitelerin kurumsallaşmasında hayati önem arz etmişlerdir. Humboldt ekolü ile birlikte üniversite sadece eğitim verilen bir yer değil aynı zamanda araştırma yapılan bir yer haline gelmiştir.

Bu ilk evrimin filizlenmesini ve öncüllerini anlamadan günümüzdeki üniversiteleri tam olarak anlamak ve üniversite kurumunun doğası uygun bir politika geliştirmek ne yazık ki mümkün değildir. Araştırma üniversitesi yaklaşımı Napolyon'un Prusya'yı işgalinin hemen ardından ortaya çıkmıştır. Peki Napolyon'un Prusya'yı işgaliyle günümüzdeki üniversite-kamu-sanayi işbirliğinin arasında nasıl bir ilişki vardır?

Bir ülke düşünelim, Newton fiziğinin tüm dünyayı kasıp kavurduğu, mekaniğin ve sanayinin yıkıcı bir hızla şekilde geliştiği, Kant gibi filozofların etkisinde mutlak bilgi ve mutlak doğruya ulaşılabilme heyecanının bütün Avrupa entelektüellerinin rüyalarını süslediği, Napolyon tarafından işgal edilmiş ve bu işgal sonucunda üniversiteleri kapanıp ağır bir yenilgi almış, ekonomisi zarar gören bir ülke. Araştırma üniversitesi kavramı tam da bu yılları takiben, yani Prusya'nın en çok ihtiyacının olduğu anda ortaya çıkmış bir olgudur. Buradaki temel değişim üniversiteye bilim yapılması için özerk alan tanınması, devlet tarafından finansal destek sağlanması, araştırma ve kürsü özgürlüğü ve halka karşı siyasi koruma olarak özetlenebilir.

Bu ilk evrimi takip eden ikinci önemli değişim ise girişimci üniversite olarak adlandırılan yaklaşımdır. Girişimci Üniversite yaklaşımı da birtakım kendine has kültürel ve tarihi özelliklere sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), kuruluşunun ardından ülkedeki tarım ve hayvancılık sorununu çözmek ve kendine yetebilmek amacıyla 1862 yılında Morrill Act adlı yasayı yürürlüğe sokmuştur. Bu yasa ile, büyük tarım alanlarına üniversiteler kurulmasını ve arazisi devlet tarafından verilen (land-granted) üniversiteler olarak adlandırılan bu yapılar aracılığıyla tarımda verimliliği iç yeterliliği yakalamak amaçlanmıştır. Bugün dünyanın en önde gelen üniversiteleri olan Massachusetts Institute of Technology (MIT) ve Cornell Üniversiteleri bu yasanın akabinde kurulmuşlardır. Aynı zamanda bu üniversiteler İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerika Birleşik Devletleri'ne sığınan birçok Yahudi kökenli Alman bilim insanına ev sahipliği yapmışlardır. Böylelikle Humboldt ekolünün Amerika'ya taşınması hız kazanmış ve yeni bir ekolün doğuşunun ilk adımları gerçekleşmiştir. Bu adımların en önemlisi 1980 yılında çıkarılan Bayh-Dole Act yasasıdır. Bu yasayla birlikte öğretim görevlilerine ve araştırmacılara yaptıkları araştırmalarının sonucunda lisans ve patent alma hakkı tanınmış ve bu çalışmalar teşvik edilmiştir. Böylelikle Amerikan üniversite sisteminde bir araştırma ve patent patlaması yaşanmış ve bugün teknoloji, kültür, sinema ve modada dünyada bir ekol haline gelen Silikon Vadisi organik bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda MIT ve Stanford Üniversitesi'nde araştırmalar yapan Henry Etzkowitz, üçlü sarmal ve girişimci üniversite kavramlarını literatüre kazandırmıştır. Böylelikle üniversite-kamu-sanayi işbirliği yaklaşımı üniversitenin eğitim ve araştırma misyonunun yanına 'araştırmayı ticarileştirme' misyonunun eklenmesi ile ana hatlarına kavuşmuştur.

Alman ve Amerikan üniversite sistemi örnekleri bize ne söylemektedir?

Bu örnekler bizlere öncelikle üniversite denilen kurumların buldukları toplumun bir ihtiyacına binaen kurulduğunu ve bu ihtiyaçlara cevap verebilecek yasal, bürokratik ve finansal destekler ile gelişim gösterdiğini söylemektedir.

Bu iki üniversite örneği 21. yüzyılda adından sıkça bahsettiren yenilikçi üniversite ve girişimci üniversite kavramlarının anlaşılması açısından önemlidir.

Peki üniversiteler ve sanayi neden işbirliği yapma ihtiyacı duydu?

Buna verilebilecek en kısa cevap kazan-kazan (win-win) olarak bahsedilen her iki tarafın da bu birliktelikten fayda sağladığı durumdur. Bu birliktelikten üniversiteler araştırmalarına daha fazla fon desteği alma ve araştırma çıktılarını maddiyata dönüştürebilme imkanı elde ederken, firmalar AR-GE faaliyetlerini dışsallaştırarak ürün ve yenilik maliyetlerini azaltmakta ve rekabetçi avantaj elde edebilmektedirler. Bu hususta açık yenilik (open innovation) adlı kavram karşımıza çıkmaktadır. Çok temel düzeyde açık yenilik; bir ürün üretimi veya hizmet sunumu için gerçekleştirilecek yeniliklerde şirket dışı fikir, fizibilite ve insan kaynaklarını dönemsel olarak dışsallaştırmasıdır. Dünyanın önde gelen teknoloji şirketleri geçmişte olduğu gibi

Şirketlerin yenilik projelerini dışsallaştırmaları aynı zamanda bir zorunluluktur. Çünkü bilişim çağı ile birlikte yenilik denilen kavram, bir şirketin içine onlarca personeli bir araya getirerek ortaya çıkarılabilecek basitlikte olmaktan ziyade daha karmaşık ve disiplinlerarası bir yapıya evrilmiştir.

sadece şirket içerisinde bir araya getirdikleri oldukça maliyetli bilgi teknolojileri (IT) personeli ile yenilik çalışmalarını yürütmek yerine bu ekibi daha düşük maliyetlerde alanının uzmanı üniversite hocalarından veya araştırma merkezleri gibi dışsal yapılardan dönemsel olarak proje, araştırma, burslar ve ortak lisansüstü programlar aracılığıyla gerçekleştirmektedirler. Burada altı çizilmesi gereken husus, bu değişim dinamiğinin tek itici gücünün sadece yukarıda belirtilen maliyetlerin azaltılması olgusundan daha fazlasını barındırmasıdır.

Şirketlerin yenilik projelerini dışsal-laştırmaları aynı zamanda bir zorunluluktur. Çünkü bilişim çağı ile birlikte yenilik denilen kavram, bir şirketin içine onlarca personeli bir araya getirerek ortaya çıkarılabilecek basitlikte olmaktan ziyade daha karmaşık ve disiplinlerarası bir yapıya evrilmiştir. Bu bakımdan piyasada rekabet avantajı kazanmak amacıyla ileri teknoloji gerektiren ürünlerin gelişti-

rilmesi için üniversiteler ve araştırma merkezleri gibi kurumlarla işbirliği yapmak şirketler için zorunluluğu arz etmiştir.

Bu temel değişimler Humboldt ekolünden bu yana bilginin, üniversitelerin ve şirketlerin geçirdiği evrimi basitçe açıklamaya çalışmaktadır. Nitekim politika yapımcılar ve karar mercileri için önemle üzerinde durulması gereken husus; girişimci ve yenilikçi üniversiteye dair kavram karışıklığına bir son verilmesidir. Yukarıda bahsedilen örnekler ve literatürde birçokları tarafından paylaşılan ortak görüş, bizlere üniversite-sanayi ilişkilerinin itici gücünün Humboldt prensiplerini benimsemiş iyi bir araştırma üniversitesi olmaktan geçtiğini söylemektedir.

Üniversitelerin stratejik planlarında akademisyenlerin sanayi ile ilişki kurmalarını, yeni girişim (start-up) ve yavru-firma (spin-off) faaliyetlerini desteklemeleri oldukça iyimser fakat verimsiz bir çabadır. Üniversi-

tenin önceliği kendi alanı olan bilimsel araştırma faaliyetleri üzerine yoğunlaşmak, fiziksel imkana, özerk bir yapıya, nitelikli insan kaynaklarına sahip olmak ve bu vesileyle eğitim, araştırma ve bilimsel yayınlarda kaliteyi uluslararası düzeyin bir adım ilerisine çekmek ve ancak bu adımlardan sonra çevresine ekonomik değer katmayı amaçlamak olmalıdır. Bu hususta kamunun rolü ise akademisyenlerin ürettikleri fikir, akademik yayın, lisans ve patentleri piyasada uygulamaya koyabilmeleri ve bunlardan maddi kâr elde edebilmelerinin önündeki yasal ve bürokratik engelleri kaldırmaktır.

Sağlıklı çalışan bir serbest piyasa ekonomisinde üniversite, şirketler için kârlı olabilecek, yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet avantajı yaratabilecek bir değer (yayın, lisans, patent, ürün) üretir, ve bu değerleri ülkenin, toplumun ve sanayinin ihtiyaçlarına binaen sunarsa piyasa bunu değerlendirmekte tereddüt etmeyecektir. ■

KAYNAKÇA:

- Audretsch, D. B.: From the entrepreneurial university to the university for the entrepreneurial society. *The Journal of Technology Transfer*, 39(3), 313-321, (2014).
- Chesbrough, H. W.: *Open innovation: The new imperative for creating and profiting from technology*. Harvard Business Press, (2006).
- Etzkowitz, H. (2003). Research groups as 'quasi-firms': the invention of the entrepreneurial university. *Research policy*, 32(1), 109-121.
- Etzkowitz, H. (2008). *The triple helix: university-industry-government innovation in action*. Routledge.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university-industry-government relations. *Research policy*, 29(2), 109-123.
- Etzkowitz, H., Stevens, A. J.: *Inching toward Industrial Policy: The University's Role in Government Initiatives to Assist Small, Innovative Companies in the U. Science & Technology Studies*, (1995).
- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C., Terra, B. R. C.: The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm", *Research policy*, 29.2, p. 313-330, (2000).
- Leydesdorff, L., & Etzkowitz, H. (1996). Emergence of a Triple Helix of university-industry-government relations. *Science and public policy*, 23(5), 279-286.
- Mowery, D. C.: The Bayh-Dole Act and high-technology entrepreneurship in US universities: chicken, egg, or something else? In *University entrepreneurship and technology transfer* (pp. 39-68). Emerald Group Publishing Limited, (2005).
- Nybom, T.: The Humboldt legacy: reflections on the past, present, and future of the European university. *Higher Education Policy*, 16(2), 141-159, (2003).
- Schimank, U., Markus W.: Beyond Humboldt? The relationship between teaching and research in European university systems. *Science and public policy* 27.6, 397-408, (2000).

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Modeli*

Peyman Yüksel ► Ekonomist

Üniversitelerin iç ve dış paydaşlarının zaman içindeki beklentileri değişince yükseköğretimde önemli gelişmeler ortaya çıktı. "Girişimci" ya da "Üçüncü Nesil" üniversitelerin oluşumu ve bu paydaşların değişen taleplerini yerine getirmeye başlaması, bu süreçte ortaya çıkan "katma değerli ürünler", üniversitelerin ekonomik büyümede, ülke ekonomilerinde söz sahibi olmalarını sağladı.

Bir üniversitenin iç paydaşları denilince aklımıza öğrenciler, akademik personel ve çalışanlar gelir. Dış paydaşlar ise sanayi, devlet ve bölgesel/lokal topluluk yani sosyal çevredir. Üniversiteler ilk ortaya çıktıkları (Aristo'nun Academia'sının hakkını teslim ederek) yıllarda, Bologna, Paris ve Oxford ilk örnekleri olarak (MS: 1100-1200) daha çok din temelli eğitim veriyorlardı. Bu nedenle de büyük ölçüde kiliselerin söz sahibi olduğu koşullar geçerliydi. Amaçları; bilgiyi toplamak, korumak ve var olan bu bilgiyi aktarmaktı, kısacası sadece "eğitim" amaçlı kurumlardı. Öğrenci sayısı az, seyahat imkânları kısıtlı olduğundan, tek disipline dayalı, araştırmaya kapalı bu öğrenim tarzı uzun yıllar devam etti. Üniversitenin dış paydaşlarında meydana gelen değişimler ağırlıklı olmak üzere (1800'ler); sanayinin gelişmesi, araştırma kuruluşlarının sayısının artması, devletin üniversitelere kaynak ayırması gibi nedenlerle, yüksek öğrenimin yapısı değişim gösterdi. Araştırma sürecini öğrenci odaklı hale getiren, endüstri devrimiyle "uzmanlaşmayı" gündeme getiren bu yeni tip üniversitelere en iyi örnek Humboldt Üniversitesi (Prusya-1810) oldu. Bu örnekle dünyada üniversite kavramı, radikal olarak yeniden tasarlandı. Kilisenin ağırlığını ortadan kaldıran, devletin ulusal bütçeden kaynak ayırdığı laik eğitim kurumları ortaya çıktı.

Ulaşımın kolaylaşması mobiliteyi hızlandırdı, öğrenci sayısında büyük bir artış yaşandı ve araştırmalar için devlet kaynakları yetersiz kalınca sponsorluklar arttı. Ortak dil olarak İngilizce kullanılmaya başlandı. Üniversiteler en iyi öğrencileri çekme ve onlara en iyi hocalarla eğitim verme yarışına girdiler. Çünkü üniversitelerin topluma katkılarının, sadece eğitilmiş insan üretmek olmadığı anlaşıldı. Eğitimin yanında araştırmanın da önemi ortaya çıktı. İlk örnekler kuruluşları çok öncelere dayanan Cambridge, MIT, Stanford oldular. Cambridge Üniversitesi etrafındaki kümelenme benzeri oluşumlar (günümüz kümelenmeleri için en iyi örneklerden birisi), sadece bir sanayi üretim coğrafyası olarak değil, bölgenin sahip olduğu sosyal network, tek-

Üniversitenin dış paydaşlarında meydana gelen değişimler ağırlıklı olarak üzere (1800'ler); sanayinin gelişmesi, araştırma kuruluşlarının sayısının artması, devletin üniversitelere kaynak ayırması gibi nedenlerle, yüksek öğrenimin yapısı değişim gösterdi.

Araştırma sürecini öğrenci odaklı hale getiren, endüstri devrimiyle “uzmanlaşmayı” gündeme getiren bu yeni tip üniversitelere en iyi örnek Humboldt Üniversitesi (Prusya-1810) oldu. Bu örnekle dünyada üniversite kavramı, radikal olarak yeniden tasarlandı.

noloji/inovasyon yaratma, üretme ve transfer etme yöntemi açısından artık bir “ekonomik coğrafya” ya da “uzmanlaşmış bölge” olarak tanımlanılmaya başlandı. Oluşan iş gücü havuzu, firmaların kendi arasında ve üniversite ile diyalogunun artması, kolektif öğrenme, ortak bilgi üretimi artık sadece bir sanayi kümelenmesini ifade etmiyordu. Bundan daha fazlasını, firmaları, kurumları, destekleyici politikaların oluşturulmasını, politika yapımcıların (üniversite/devlet/sanayi) sadece bu üretimin sürecinde değil sonrasında da işbirliğine gitmesini sağlayan bir sinerjiyi ortaya çıkarttı. Üniversitelerin “Girişimci-Yenilikçi” üniversiteye doğru evrilme süreci de bu dönemle başladı. Disiplinler arası çalışmaların yapıldığı, devlet-üniversite-sanayi işbirliğinin ön planda tutulduğu, üniversitede ortaya çıkan bilginin ticarileştirilmesi yani ülke ekonomisine katkı sağladığı

yeni bir dönem başladı. “Girişimci Üniversite” dönemi.

Girişimci Üniversitelerin Yattığı Ekonomik Değerler

Dünyadaki en iyi Girişimci Üniversite örnekleri arasında gösterilen MIT’de yapılan bir araştırmaya göre bu üniversiteden ortaya çıkan yıllık ekonomik değer dünyanın en büyük 11. ekonomisine denk geliyor. Ortaya çıkan ekonomik değerün Üniversite-Tabanlı sayılabilmesi için araştırmada şu sınıflandırma yapılmış:

- 1) Eğer üretilen ürün direkt bir üniversite tarafından lisanslandıysa, patentlendiyse,
- 2) Firmanın kurucusunun üniversitede yaptığı bir tez çalışması sonucu ya da üniversite içinde bir laboratuvarda yapılan bir araştırmaya dayanıyorsa, orijinal ürün veya servis fikri üniversitedeki bu araştırmadan çıktıysa,

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Listesinde Başarılı Olan Üniversiteler

2012 Yılı İlk 3 Üniversite	2013 Yılı İlk 3 Üniversite	2014 Yılı İlk 3 Üniversite	2015 Yılı İlk 3 Üniversite	2016 Yılı İlk 3 Üniversite	2017 Yılı İlk 3 Üniversite
1. Sabancı Üniversitesi	1. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1. Sabancı Üniversitesi	1. Sabancı Üniversitesi	1. Sabancı Üniversitesi
2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2. Sabancı Üniversitesi	2. Sabancı Üniversitesi	2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi
3. Bilkent Üniversitesi	3. Bilkent Üniversitesi	3. Boğaziçi Üniversitesi	3. Boğaziçi Üniversitesi	3. Bilkent Üniversitesi	3. Gebze Teknik Üniversitesi

- 3) Bir öğretim üyesi, bu yeni kurulan firmaya kurucu ortak olarak ya da resmi veya gayri resmi danışman olarak katıldıysa,
- 4) Ya da şirket henüz öğrencilerin okul hayatı devam ederken ortaya çıkan bir fikirle kurulduysa.

Ülkemizde ise Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı-TÜ-BİTAK tarafından yapılan bir ölçümleme ile Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler 2012 yılından beri, belli kriterlere göre değerlendiriliyorlar.

Bu kriterler şöyle sıralanıyor:

Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği

- * Fikri Mülkiyet Havuzu
- * İşbirliği ve Etkileşim
- * Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü
- * Ekonomik Katkı ve Ticarileşme

**Bu makaledeki bilgiler Peyman Yüksel-ODTÜ MBA Bitirme Tezi olan (2015) "Girişimci Üniversitelerde Akademisyen Şirketlerinin Rolü" başlıklı tezinden alınarak hazırlanmıştır.*

KAYNAKÇA

1. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi, <https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/politikalar/icerik-girisimci-ve-yenilikci-universite-endeksi>

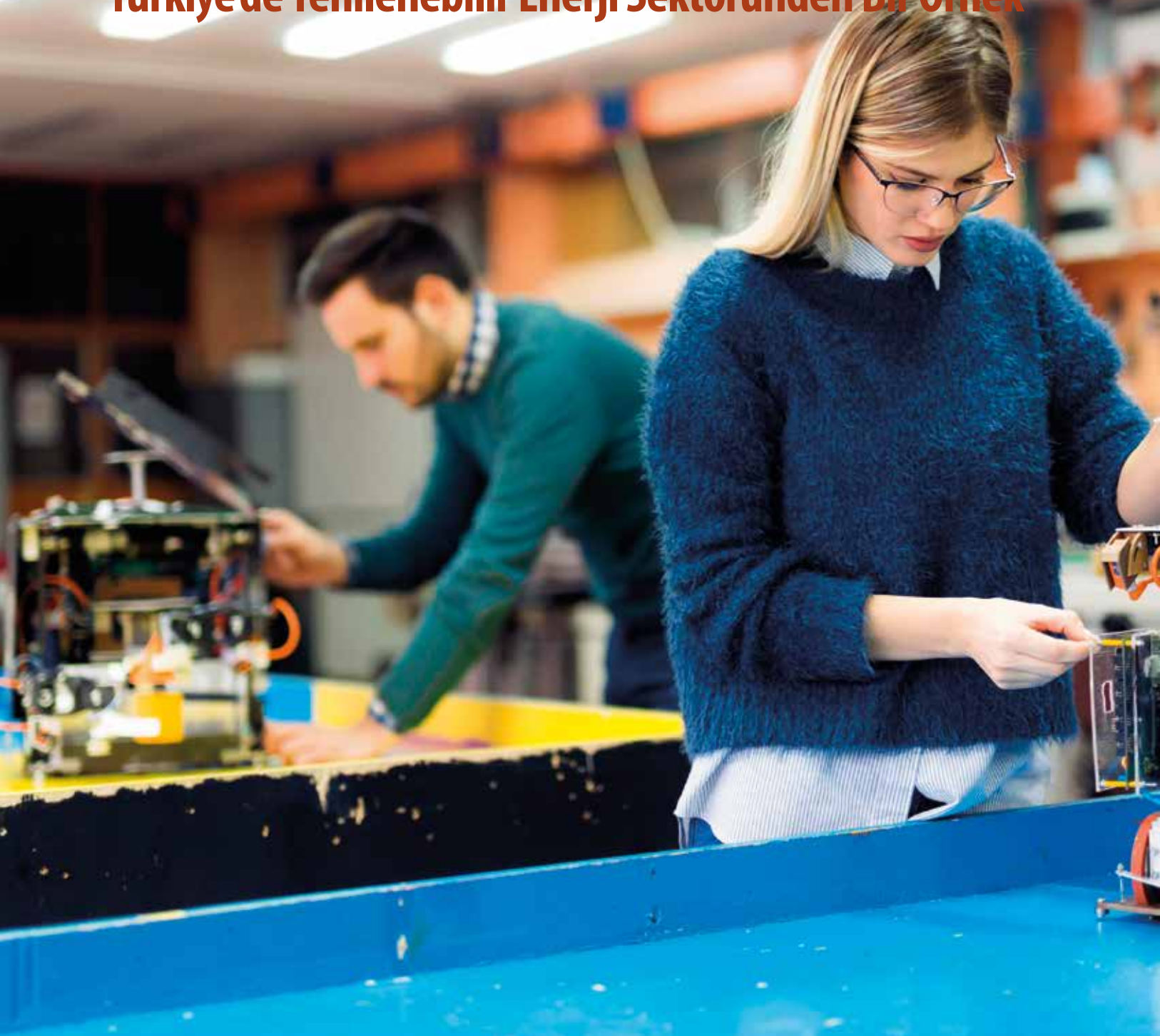
Girişimci üniversitelerde yaratılan girişimcilik kültürü, girişimcilik merkezleri, girişimcilik ve inovasyon platformları, girişimcilik yan dalı yapılmasının sağlanması ya da müfredata konulan girişimcilik dersleri ile destekleniyor. Bu üniversiteler, girişimcilik ekosistemine çok büyük bir katkı sağlayan Teknokentler ve Teknostarter'larla verdiği desteği yurtdışına taşıyorlar. Üniversiteler başarılı girişimlerin daha hızlı bir şekilde hazırlanması ve gereken desteğe ulaşmasını sağlayan bu programla küresel girişimcilik ekosisteminde hızlı adımlarla ilerlemeye devam ediyorlar.

Sonuç olarak; Üçüncü Nesil Üniversite modeli olan Girişimci-Yenilikçi Üniversiteler her geçen gün ülke ekonomilerinde daha fazla söz sahibi olmaya devam ediyor. Üniversiteye girişte önemli bir kriter olarak ortaya çıkan girişimcilik ekosistemini sağlayan eğitim kurumları, geleceğin girişimcilerini çok daha kısa sürede hayata hazırlıyor. ■

Girişimci Üniversitenin Temelleri

Üniversite ve Sanayi Neden İşbirliği Yapar?

Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Sektöründen Bir Örnek

Dr. Arş. Gör. Yelda Erden Topal
► ODTÜ

Üniversite, her türlü yeni bilginin üretildiği kurumken; sanayi, piyasada alınıp satılan son ürüne ulaşma amacına ve temelde bu üründen kâr elde etme iktisadi saikine sahip üretim yapısıdır. Geleneksel olarak, sanayi açısından üniversitenin işlevi yetişmiş insan kaynağı sağlama ve şirketlerin üretimde kullanacakları ve temel araştırma ile ortaya çıkan bilgiyi temin etmesidir (Etzkowitz, 1998). Sanayinin, üretim sürecinde ihtiyaç duyduğu bu bilgiyi sağladığı kaynaklardan birisi olarak üniversitenin gündeme gelmesi, üniversite-sanayi arasındaki işbirliğinin oluşmasını, gelişmesini ve iktisadi yeni bir ilişki biçiminin tanımlanmasını sağlamıştır. Süreç içinde değişen ve gelişen bu işbirliği ilişkisi, ülkelerin Ar-Ge faaliyetlerinde ve üniversitelerin örgütlenme biçimlerinde yeni ve farklı bir boyut oluşmasına neden olmuştur.

Üniversite ve sanayi arasında kurulan ilişkilerin ilk örnekleri, bilim insanlarının 17. yüzyılda Alman ilaç endüstrisindeki ve 19. yüzyılda Alman kimya endüstrisindeki girişimcilik deneyimlerinde görülür (Etzkowitz, 1998). Bu ilişkilerin dikkat çekici özelliği, üniversiteden sanayiye doğru tek yönlü olarak kurulması ve araştırma ve bilimsel faaliyet alanını doğrudan etkisi altına almamasıdır. Birbirini etkileyen ve çift yönlü olarak kurulmuş üniversite-sanayi ilişkilerinin ilk örnekleri

ise, 19. yüzyılda Harvard Üniversitesi ve Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MIT) görülmüştür (Etzkowitz, 1998). Zaman içinde üniversite-sanayi işbirliğinin hızla önem kazanmasının temel nedeni, üniversitelerin geçirdiği değişimlerdir (Erdil vd., 2013). Temel işlevi "eğitim" faaliyetleri olan üniversitelerin geçirdikleri ilk akademik devrim, "araştırma"nın da üniversitenin bir faaliyeti haline gelmesini sağlamış; 1980 sonrasında yaşanan ikinci akademik devrim ise "ekonomik ve sosyal kalkınma"yı da üniversitenin temel faaliyet alanı haline getirmiştir [Etzkowitz (1998), Erdil vd. (2013)]. Eğitim faaliyeti, sanayi açısından nitelikli insan kaynağının yaratılmasına katkı sağlarken, araştırma yeni ürüne ve/ya teknolojiye dönüştürülebilir bilginin üretilmesini mümkün kılmaktadır. Son aşamada ise, üretilen yeni ürün ve/ya teknoloji üzerinden bilginin ilave bir değer yaratması ise, üniversitenin ekonomik ve sosyal kalkınmaya yol açacak ve katkı sunacak yeni işlevi olmuştur (Erdil vd., 2013).

Üniversite ve sanayi arasındaki işbirliği pratikleri, her iki kesim için de kazanımlar sağlamaktadır. ABD Ulusal Bilim Vakfı (National Science Foundation) tarafından 400 üniversite-sanayi işbirliği örneği üzerinde yapılan çalışmadan yola çıkarak, üniversitelerin ve sanayi

■ dosya

kuruluşlarının işbirliği yapmalarının ardındaki nedenler ile üniversitelerin ve sanayinin kazançları belirlenmiştir [Norman (1982), Geisler ve Rubenstein (1982)]. Üniversite ile sanayi arasında kurulan işbirliği sayesinde, sanayi üretim sürecinde etkin kullanabileceği bilgiye kaynağından ulaşırken, araştırmacılar da artan üniversite ve akademisyen sayısı sonucunda oluşan ve araştırma için gerekli fon kaynaklarına ve araştırma imkanlarına ulaşma konusunda yaşanan rekabetin olumsuz etkilerinden korunmak için bir liman bulabilmektedirler. Bu işbirliği sayesinde, üniversite tarafından gerçekleştirilen temel ve uygulamalı araştırma pratikte hayata geçirilme zemini bulabilmekte, söz konusu araştırmaların sonuçları ise sanayi tarafından sistematik olarak değerlendirilerek son ürüne daha kârlı bir şekilde dönüştürülebilmektedir. Özellikle, üniversite için araştırmanın yol haritasını belirleyen araştırma sorusunun/sorununun, yürütülen endüstriyel projelerde sanayinin çıkmaza girdiği ve farklı alanlardan bakış açlarına ihtiyaç duyduğu alanlara odaklanmasını sağlayan üniversite-sanayi işbirlikleri, sanayinin söz konusu açmazlarda doğrudan uzman desteği olarak çözüm önerileri geliştirmesini sağlamaktadır. Sanayi açısından, üniversite ile işbirliğinin bir diğer önemli kazanımı ise, işbirliği yapılan araştırmacıların deneyimlerinden faydalanma fırsatı yakalayarak teknolojik olarak gelişmeye açık alanlarda hızlı bir ilerleme kay-

dedilmesidir. Bu işbirliğini tercih etmek yerine, alternatif senaryoda kendilerinin sahip olması gereken bilgi birikimini geliştirmek için Ar-Ge faaliyetleri için harcayacakları emekten, zamandan ve insan kaynağından tasarruf etmek ve bu kaynakların daha etkin kullanımını sağlayacak üretim stratejilerini benimsemek ise, üniversite-sanayi işbirliğinin sanayi açısından dolaylı kazanımları olacaktır. Üniversitenin bu işbirliği ile elde ettiği önemli bir avantaj ise, sanayinin elinde olan olanaklara ve teçhizata erişim fırsatından yararlanarak üniversite dışından paydaşlarla birlikte çaba sarfetme, yeni işletme kurabilme ve sonucunda da ekonomik kazanç elde etme imkanı yakalamaktır. Nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen işbirlikleri ise, üniversite-sanayi etkileşiminin bir diğer nedenidir. Bu tür işbirliklerinde sanayinin en önemli kazancı teknik personelin eğitilmesi ve yüksek donanımlı bilimsel/teknik işgücüne ulaşma imkanı bulunması iken, üniversitenin kazancı hem mezunlar için potansiyel iş olanaklarına erişim sağlanması hem de üniversitedeki eğitim-öğretim müfredatının geliştirilmesi olarak görülebilir. Bu amaçla kurulmuş işbirliğinin sanayi açısından önemli bir diğer kazanımı ise, özellikle yeni teknoloji geliştirmenin ön planda olduğu nanoteknoloji, biyoteknoloji, enerji, farmakoloji, savunma, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi sanayi dallarında öğretim üyelerinin danışmanlığında oluştu-

ruhan spesifik yetenek ve bilgi birikiminin oluşmasıdır. Uzun vadede bu birikimin değerlendirilebileceği Ar-Ge faaliyetlerinin planlanması ise, sanayi kuruluşunun üretim stratejilerinin, belli teknolojilerin geliştirilmesi ve piyasada ürün haline getirilmesi önceliğinde belirlenmesini mümkün kılmaktadır.

Hem üniversitenin hem de sanayinin bu işbirliğinden elde ettikleri ortak fayda ise, belli sorun alanlarına çözüm üretmek ve teknoloji geliştirmek için hükümet tarafından açılmış araştırma programlarından ve çağrılardan, sanayi ve üniversitenin ortak araştırma olanakları yaratarak yararlanma imkanına sahip olmalarıdır. Kamu sektörünün bu işbirliğine bir paydaş olarak dahil olması ise, üniversite-sanayi işbirliğini ileri bir düzeye taşımaktadır. Makro düzeyde temel olarak iktisadi kalkınmayı, belli sanayi kollarının güçlendirilmesini ve yetişmiş nitelikli bir işgücü oluşturulmasını hedefleyen kamu sektörünün, üniversite ve sanayi arasındaki işbirliğine dahil olması, üniversitenin öncü rol oynadığı yeni bir üçlü işbirliği modelinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Üniversite ve sanayi arasında kurulan bu ikili ilişkinin, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde kamu, üniversite ve sanayi arasında kurulan üçlü bir ilişkiye dönüştüğünü iddia eden Üçlü Sarmal Modeli'ne göre [Etzkowitz (1993) ve Etzkowitz ve Leydesdorff (1995)], yenilik ve ekonomik kalkın-

manın asıl temelleri bilginin üretilmesi, uygulanması ve transfer edilmesi için yeni kurumsal ve sosyal yapıların oluşmasında yatmakta ve üniversite bu süreçte öncü bir rol oynamaktadır. Üniversitenin oynadığı bu rol, "girişimci üniversite" yapılanmasının temelini oluşturmaktadır¹. Girişimci üniversitenin temel görevi, yeni bilginin üretilmesinde ve bilginin dolaşıma alınmasında aktif rol oynamaktır. Sanayideki firmalar teknolojik gelişmeyi sağladıkça, yeni bilgi kaynaklarına ve bilgi edinme yöntemlerine ihtiyaç duyarlar. Bu süreçte, kamu ise geleneksel düzenleyici işlevinin yanı sıra, üniversite ve sanayi arasındaki ilişkinin fonlanması konusunda kilit bir rol üstlenir. Girişimci üniversite ise, kamunun kuralları koyduğu ve temel finansman desteğini sağladığı yeniliğin ortaya çıkmasını hedef alan ilişkiler ağında firmaların teknolojik gelişmeyle birlikte ihtiyaç duyduğu yeni bilgi ve kaynakları sağlayarak kamu ve sanayi arasında kritik bir köprü görevi üstlenmektedir. Girişimci üniversiteyi, yenilik ve teknolojik ilerlemenin ortaya çıktığı üniversite, sanayi ve kamu arasındaki bu girift ilişki ağında destekleyecek sanayi kuruluşlarının ve kamu sektörünün belli özelliklere sahip olması beklenmektedir². Sanayi kuruluşlarının temel özellikleri, yenilik ve teknolojik

gelişmeyi öncelikli olarak görmele-ri, ortaklık ilişkisinin artı değerinin üretilmesi konusunda üniversitelere güven duymaları, ortak projelere gerekli ekipman, fon kaynağı ve insan gücünü ayırma kapasitesine sahip olmalarıdır. Kamunun sahip olması gereken özellikler ise, gerekli standartların ve kuralların hayata geçirilmesi ve tüm paydaşların çok iyi temsil edildiğinin ve haklarının korunduğunun garanti altına alınması ile güvenli bir yenilik ortamını sağlaması ve üniversitelere özerklik verilmesi, bürokratik engellerin ortadan kaldırılması, teşvik mekanizmalarının yerinde işletilmesi ve Ar-Ge faaliyetlerinin kısa vadede somut çıktılar yaratması, beklenmeyecek dinamik bir süreç olduğunun kabul edilmesi ile yenilik için gerekli destek ortamının yaratılmasıdır. Bu özelliklere sahip üniversite, sanayi ve kamu sektörü arasında kurulan ilişkiler, üniversitenin öncü rol oynadığı ve özellikle yeni teknoloji geliştirilmesi ile ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanacağı alanlarda, hedefe yönelik önemli bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Üniversitenin girişimci rol oynadığı, üniversite-sanayi-kamu işbirliğinin bu çalışma kapsamında Türkiye örneğinde inceleneceği sektör yeni teknolojilerin geliştirilmesinin ve kullanılmasının ön planda olduğu sektörlerden birisi olan yenilebilir

Üçlü Sarmal Modeli'ne göre yenilik ve ekonomik kalkınmanın asıl temelleri bilginin üretilmesi, uygulanması ve transfer edilmesi için yeni kurumsal ve sosyal yapıların oluşmasında yatmakta ve üniversite bu süreçte öncü bir rol oynamaktadır.

1. Üçlü sarmal modeli hakkındaki kavramsal çerçeve ve girişimci üniversitenin temelleri hakkındaki bilgiler, Stanford Üniversitesi Üçlü Sarmal Modeli Araştırma Grubunun internet adresinden uyarlanmıştır (https://triplehelix.stanford.edu/3helix_concept)
2. Üçlü sarmal modelde rol alan kurum ve kuruluşların özellikleri hakkında yapılan bir sunum (http://www.scienceportal.org.by/upload/2015/June/Inconet%20EaP%20-%20Presentation/4%20Spinoglio_Triple%20Helix.pdf)

enerji sektörüdür. Türkiye’de güneş ve rüzgar enerjisine dayalı elektrik üretim teknolojilerinin yaygınlaştırılması sürecini ayrıntılı olarak incelediğimiz çalışmamızda³, enerji alanında Türkiye’nin temel sorunları, enerji kaynaklarının tedarik edilmesinde ithalata yüksek oranda bağımlılık ve yenilenebilir enerji sektörünün yönetiminde yaşanan sorunlar olarak belirlenmiştir. Ana hedefi yeni bir teknoloji geliştirme ve gelişen teknolojinin yayılma süreçlerini incelemek olan bu çalışma kapsamında, gelişmekte olan yenilenebilir enerji teknolojileri [Jacobsson ve Bergek (2004:815), Marinova ve Balaguer (2009:461)] içinde tanımlanan rüzgar ve güneş enerjisine dayalı elektrik üretim teknolojileri ele alınmıştır. Üniversite-sanayi işbirliği ise, söz konusu enerji sorunlarına getirilen çözüm önerilerinden birisi olarak karşımıza çıkmıştır.

Türkiye’deki yenilenebilir enerji sektörüyle ilgili olan bahsi geçen çalışmamızda, alan araştırmasının temel veri kaynağı, kilit aktörlerin rüzgar ve güneş enerjisine dayalı elektrik üretimi konusundaki bakış açıları, deneyimleri, yaklaşımları, inançları ve söylemleri olarak belirlenmiştir. Buna imkân tanıyan niteliksel veri, mülakat yöntemiyle top-

lanır çünkü açık uçlu sorular, insanların deneyimleri, algıları, fikirleri, hisleri ve bilgileri hakkında derinlemesine cevaplar almamızı sağlar (Patton, 2002). Bu sebeple, çalışma kapsamında yarı-yapılandırılmış mülakatlara veri toplanmıştır. Alan araştırması sırasında özel sektörden ve özel sektör dışından, elektrik üretimi, piyasanın düzenlenmesi, aktörlere danışmanlık yapılması ve ekipman tedarigi ekonomik faaliyetlerini gerçekleştiren uzmanlarla 2014-2015 yılları arasında yüzyüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yerli yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesi ve yenilenebilir enerji piyasasının oluşum sürecinde gerçekleştirilen yenilenebilir enerji santrali kuruluşlarının bir bölümünde yerli teknolojilerin kullanılması, bu mülakatlar sırasında en çok dile getirilen konulardan biri olmuştur. Üniversite-sanayi işbirliğinin gündeme geldiği başlık da, tam da bu bağlamda yerli yenilenebilir enerji teknolojilerinin üretimi başlığıdır.

Uzmanlarımız, rüzgar ve güneş enerjisine dayalı elektrik üretiminin yaygınlaştırılması sürecinde, eğer yerli üretim yenilenebilir enerji teknolojilerinin kullanımı politika yapıcılar tarafından öncelikli bir alan olarak belirlenip desteklenecekse; bunun Almanya ve Çin örneklerinde

Üniversite-sanayi işbirliğinin kamu tarafından bir politika aracı olarak kullanılması durumunda sanayinin önceliği rekabetçilik, kaliteli girdi kullanımı ve kaliteli son ürün üretilmesi olurken; üniversitenin önceliği, bilginin temel ve uygulamalı araştırma ile etkin olarak ortaya çıkarılmasını garanti altına almak ve kamu ile sanayi arasında bağlayıcı bir köprü görevi görmek olmalıdır.

3. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilim ve Teknoloji Politikası Çalışmaları Enstitüsü Anabilim Dalına bağlı olarak Prof. Dr. Erkan Erdil danışmanlığında 2016 yılında tamamladığımız “Türkiye’de Güneş ve Rüzgar Enerjisine Dayalı Elektrik Üretiminde Piyasa Oluşumu için Bir Politika Tasarım Modeli” başlıklı basılmamış doktora tez çalışması ve 2017 yılında sonuçlanan ve Prof. Dr. Erkan Erdil tarafından yürütülen TÜBİTAK 114K070 No’lu “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Dayalı Elektrik Üretimi Piyasasının Oluşumu: Rüzgar ve Güneş Enerjisi Bağlamında Türkiye Örneği” başlıklı 1002 Projesi (araştırmacılar TÜBİTAK’a bu çalışmadaki finansman kaynağı için teşekkür ederler).

olduğu gibi devlet politikaları ile belli hedefler çerçevesinde yapılmasını önermişlerdir. Özel sektörden görüşme yaptığımız uzmanlardan biri, yerli teknolojilerin elektrik üretiminde kullanılmasının sektör için çok faydalı olacağını ama bunun iyi tasarlanmış politikalarla ve özellikle üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinden geliştirilmesinin yerinde olacağını vurgulamıştır. Kamu sektörünün, yenilenebilir enerjinin yayılmasını sosyal ve ekonomik kalkınmanın bir parçası olarak değerlendirmesi ve üniversiteleri de gerekli bilginin üretilmesinin öncü gücü olarak kabul etmesi ile; yeni yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,

üniversite-sanayi-kamu işbirliğinde gerçekleşecek bir çözüm olarak gündeme gelmiştir. Kamunun, üniversite-sanayi işbirliği ile özellikle belli alanlarda yeni teknoloji geliştirmek amacıyla uygulamaya koyduğu teşvik mekanizmaları da bu amaca hizmet etmektedir. Örneğin TÜBİTAK Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 2011 yılında gerçekleştirdiği toplantı ile öncelikli Ar-Ge alanları enerji, su, gıda, savunma, uzay, makina imalat ve otomatik olarak belirlenmiştir⁴. Yenilenebilir enerji ise, öncelikli alanlardan birisi olan enerjinin alt başlığıdır. Bu bağlamda TÜBİTAK bünyesinde açılan birçok çağrı (1003-Öncelikli alanlar Ar-Ge Projeleri Destekleme

Programı ve 1511-Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik Projeleri Destekleme Programı kapsamında 2017 ve 2018 yıllarında açılan çağrılar örnek gösterilebilir) üniversite-sanayi işbirliği ile Ar-Ge faaliyetlerinin yapılmasını teşvik etmektedir.

Alan araştırmamız kapsamında görüştüğümüz özel sektörden bir diğer uzmanımız ise, kendilerinin yerli teknoloji geliştirmek için girişimleri olduğunu ve bu kapsamda büyük bütçeli bir Ar-Ge teşviğinden yararlanmaya hak kazandıklarını söylemiş; bu girişimlerinin de devlet destekli ve büyük çaplı bir proje olduğunu, Türkiye'nin bu alanda en

fazla birikime sahip üniversitelerinden biriyle işbirliği yaptıklarını ve tüm aksamalarıyla yerli bir santralin kurulumunu devlet eliyle ve devlet adına gerçekleştireceklerini belirtmiştir. Yerli üretim konusuna yatırım yapmak için hedefler koymalarında bu teşviğin önemli bir yeri olduğunu vurgulamışlardır. Bu bulgulardan hareketle, Türkiye’de yerli yenilenebilir enerji teknolojilerin kullanımını teşvik eden politikalar kurgulanırken, kamu-üniversite-sanayi işbirliğinin bir araç olarak kullanılmasının yeni teknolojilerin geliştirilmesine önemli katkılar yaptığı iddia edilebilir. Üniversite-sanayi işbirliğinin kamu tarafından bir

politika aracı olarak kullanılması durumunda ise, sanayinin önceliği rekabetçilik, kaliteli girdi kullanımı ve kaliteli son ürün üretilmesi olurken; üniversitenin önceliği, bilginin temel ve uygulamalı araştırma ile etkin olarak ortaya çıkarılmasını garanti altına almak ve kamu ile sanayi arasında bağlayıcı bir köprü görevi görmek olmalıdır.

Makro düzeyde hedeflenen ekonomik ve sosyal kalkınmanın ancak yeni bilgi üretilmesi ve teknoloji geliştirilmesi ile gerçekleştirilebileceği enerji gibi sektörlerde, üniversite-sanayi-kamu işbirliğinin yarattığı olumlu katkı ve sonuçlar,

Türkiye’de rüzgar ve güneş enerjisine dayalı elektrik üretim teknolojilerinin yaygınlaştırılması örneğinde de görülmüştür. Sonuç olarak, enerji kaynaklarında ve enerji üretim ekipmanlarında yüksek düzeyde ithalata bağımlılıktan kaynaklanan enerji arz güvenliği sorunun çözüm önerilerinden birisi olarak yerli teknoloji geliştirilmesi ve üretilmesi doğrudan ve açıktan hedeflenecekse, bunun için kullanılacak kamu politika araçlarından biri; bilgi birikiminin ve teknoloji geliştirme faaliyetlerinin yoğun olduğu ve kamu tarafından desteklenen üniversite-sanayi işbirliğidir. ■

4. Öncelikle alanların detayına ulaşmak için http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2211_öncelikli_alanlar_2013_0.pdf

KAYNAKÇA

- Etzkowitz, H. (1998), “The norms of entrepreneurial science: cognitive effects of the new university–industry linkages”, *Research Policy*, 27, 823–833
- Etzkowitz H. ve Leydesdorff (1995), “The Triple Helix: University - Industry - Government Relations A Laboratory for Knowledge Based Economic Development”, *EASST Review* 14 (1), 1995.
- Erdil, E. T. Pamukcu, S. Akcamak, Y. Erden (2013), “Değişen Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Üniversite Örgütlenmesi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 68, No. 2, 2013, s. 95 – 127
- Norman, C. (1982), “Audit may cost UC Millions” , *Science* , 16 Nisan 1982, 216
- Geisler, E. ve A. H. Rubenstein (1982), “University-Industry Relations: A review of Major Issues”, in *Cooperative Research and Development: The Industry, University and Government Relationship*, ed. By: Albert B. Link, Gregory Tassej, London: Kluwer Academic Publishers, sayfa: 43-62
- Jacobsson, S., Bergek, A. 2004. “Transforming the energy sector: The evolution of TIS in renewable energy technologies”, *Industrial and Corporate Change*, 13 (5), 815-849
- Marinova, D., Balaguer, A. 2009. “Transformation in the photovoltaic industry in Australia, Germany and Japan: Comparison of actors, knowledge, institutions and markets”, *Renewable Energy*, 34, 461-464
- Patton, M.Q. 2002. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. (3. Baskı). California: Sage

Marka olmak ya da Olmamak!

Orhan Özçatalbaş

► Akdeniz Üniversitesi

Ticari hayatta kalmanın öneminin farkında olanlar için marka olmak, marka oluşturmak olmazsa olmazdır! Çünkü markalaşmak pazara girmek, pazardaki rakiplerle mücadelede avantaj sağlamak, öne geçmek için hayati önem taşıyor. Bugün esasen tüm sektörler için "markalaşma" konusu ilk sırada yer alıyor ya da alması gerekiyor. Tabii marka olmak için farkında olmaktan daha önemlisi ileriye doğru olduğu kadar geriye doğru da özgün ve nitelikli bir birikim ve vizyon gerekiyor. Özellikle geçmişe dair özgün değerlerden beslenen tarım gibi sektörlerde, geçmişteki birikim markalaşma çalışmalarında büyük avantaj sağlıyor. Ancak bu yeni bir marka oluşturmanın mutlaka geriye dönük verilerden beslenmesini zorunlu kılmıyor. Bugün pek çok örnekte görüldüğü gibi farklılaşarak ve benimsenen değerlerin öne çıkarılmasıyla yeni bir marka inşa etmek mümkün ve bu alanda çalışan profesyoneller önemli gelişmelere imza atıyor.

Marka güvenin, strateji ise güveni tesis etmenin bir aracı olarak öne çıkıyor ve kalıcı ve güçlü bir marka olmak için üretimi gerçekleştirenlerle tüketicilerin birlikte yapılandırıldığı bir sürece, birbirini besleyen ve destekleyen bir ekosisteme ihtiyaç bulunuyor. Tabii burada kararlılık, sürdürülebilirlik, zaman yönetimi ve tutarlılık büyük önem arz ediyor. Özellikle sürdürülebilirlik için bilinen yöntemler ve kavramların (Tanı, Tanımla, Tanıt, Farket, Farklılaştır, Farkına vardır, Algıla, Algı oluştur, Algılat, Dinle, Düşün, Değerlendir, Unutma Unutturma, Uslanma) özümsemesi gerektiğini unutmamak gerekiyor.

Siz markalaştıramadıklarınızdan mısınız?

Tabii marka olmayı ilk sıraya koyanlar yanında, son sıraya hatta sıraya dahi koymayan bir anlayışın olduğu da biliniyor. Bu durum firmanın piyasadaki konumu örneğin tekel (monopol) olmak gibi, ya da sektörel özellikler ve alışkanlıklarla ilişkili

olabiliyor. Bu kapsamda geleneksel üretim sistemi içinde kendi yer ve konumunu devam ettirmekte bir güçlük karşılamaayanlar, rakibi olmayanlar, hedef büyütmeyi düşünemeyenler benzer bir anlayışla süreçte yer alabiliyorlar. Monopol ve türevleri olan piyasalar dışında çeşitli gerekçelerle markalaşmanın karşısında olan markalaşmayı gereksiz gören anlayış halen markalaşmanın önünde önemli bir handikap olarak durmaktadır.

Yerellik ve küresellik uyumu ya da açmaz!

Küresel rekabetin aktörleri sanılmasın ki sadece kendi aralarında büyük pastadan pay almak için rakipler. Uzunca bir süredir yerelde olanla da ilgililer ve küçük ve de yerel girişimcilerin büyük küresel rakipleri var. Hatta potansiyel görülen alanlarda lokal işletmeler büyük balıklar tarafından avlanır durumdadır. Kısaca yerel işletmelerin rakipleri artık rekabet edebilecekleri kadar küçük ve eşdeğeri olan iş-

letmelerden oluşmuyor. Bu bakımdan yerel işletmelerin de global işletmeler gibi "Küresel düşün, yerel davran!" ilkesini dikkate almaları, hatta daha fazla bu konuya ilgi göstermeleri gerekiyor. Yani; "yerelim, yöreselim ama küresel rakiplerim var ve bu şartlara göre kendimi konumlandırmalıyım," noktasına gelmeleri gerekiyor. Bu sürecin uzun yıllardan beri yaşandığı ve esasen yeni olmadığı söylenebilir. "Yerleşen küresellik" olarak ya da globalizasyon olarak isimlendirilen bu dönem; büyük işletmelerin küresel rekabette ve markanın devamlılığını sağlamada yerel hassasiyetleri olduğunu gösteriyor ve ayrıca bir bakıma yerel işletmelerinse küresel rakipleri olduğunu ifade ediyor. Burada son yıllarda Türkiye'de de

önemli gelişme sağlanan Coğrafi İşaretler (Geographical Indications) konusu üzerinde durmak gerekiyor ve özellikle yöresel ürünlerin markalaşmasında kullanılabilecek olan en etkili uluslararası araçlardan birisi olarak Coğrafi İşaret (Ci) tescili konusunun yaygınlaştırılması çok büyük önem taşıyor.

Görüldüğü gibi küreselleşmek için yerelleşmek gündemde olmaya devam edecek. Bu nedenle yerel kalarak küresel rekabete kapalı olmak için bazı önlemler ve korumacı politikalar geliştirilebilecek olsa da, yerelliği koruyarak küresel rekabete hazır olmak en doğru yöntem olacaktır. Bu durumda markalaşmanın büyük avantaj sağlayacağını söylemek doğru olacaktır.

Bu alandaki gelişmelerin "ürünlerini markalaştıranların markalaştırmayanlara örnek olması" şeklinde cereyan etmesi beklenmektedir. Çünkü küresel rekabetin hüküm sürdüğü bu dönemde girişimciler markanın getirilerinden haberdar oldukça konuya ilgi duyacaklar ve beklenen tepkiyi girişimci olarak verecekler ve harekete geçeceklerdir. Bunun için markalaşmanın iş geliştirmenin ayrılmaz bir parçası olduğu gerçeğinden hareketle girişimciler zaman içinde doğru stratejiler geliştirerek sürecin içinde konumlanacaklardır. Tabii burada kamunun ve sivil toplumun yönlendiriciliğinin ve süreci hızlandırıcı etkilerde bulunmanın ne kadar önemli olduğu açıktır. ■

Türkiye'de de önemli gelişme sağlanan Coğrafi İşaretler (Geographical Indications) konusu üzerinde durmak gerekiyor ve özellikle yöresel ürünlerin markalaşmasında kullanılabilecek olan en etkili uluslararası araçlardan birisi olarak Coğrafi İşaret (Ci) tescili konusunun yaygınlaştırılması çok büyük önem taşıyor.

EKİP OLMAK YA DA KÜLLİYEN OLMAMAK?

Dilek Koçak

► İZGE Yazılım Eğitim Danışmanlık

Hayatınızın ne kadarında tamamen yalnızdınız? Lütfen bu soruyu cevaplar-ken aileniz, yakın arkadaşınız, kardeşleriniz, sevgiliniz – eşiniz, iş arkadaşla- rınız, komşularınız hepsini dikkate alın. Hiç kimseyle değil, tamamen kendi başınıza hareket ettiğiniz zaman, hayatınızın ne kadarını oluşturur?

Hayatınızdaki her tür ilişki için, artık devam etmeyenlerin kopuş noktaları neydi size göre?

Çoğunlukla, ilişkilerin zayıflaması ve kopması “birliğin” azalmasına bağlı ola- rak geliyor. Bu birlik, “amaç birliği”, “iş birliği” “gönül birliği”, bazen hepsi bir arada ve ne kadar çoğaltabilirseniz o kadar.

Ortada “birlikte” belirlenen, “birlikte” konulan bir hedef olduğu müddetçe, kişi ve grupların “bir arada” olmaya devam ettikleri aşikâr. Bunun aslında “karşılıklılık – mütakabiliyet” ilkesine dayandığını, yani bir arada olmanın koşullarının taraf olan tüm kişi ve gruplara aynı çıkar veya faydayı sağladığı- nı söyleyebiliriz. Mütakabiliyet, amaçta, amacın ardından fikir ve yöntemde, fikir ve yöntemin ardından harekette aranacaktır.

Başlangıçta amacın paylaşılması yeterliymiş gibi görünür. Evet doğru, mü- tekabiliyetin bulunması gereken en temel nokta, buna “çatı” da diyebiliriz, “amaç birliği”dir. Bu gönül ilişkilerinden tutun da iş ilişkilerine kadar böy- ledir. Ancak paylaşılan ve karşılıklı motive eden bir amaç, sonuca ulaşmayı garanti etmez, sadece birlikte yola çıkmanın karşılıklı teminatını oluşturur diyebiliriz. Bu amaca ulaşmak için, benimsenecek hareket tarzı, genel dav- ranış kuralları, yöntemlerde de anlaşmak ve bu konulardaki yaklaşımımızın karşılık bulması gerekir. Ve bu aşamanın da ardından amaca ulaştıracak tem- mel taşlar, yani faaliyet ve hareketlerde herkesin üstüne düşeni yapması ile mütakabiliyet sağlanır. Projelerden konuşurken, arada elbette işin kendisi- ne dair ve teknik kontrol noktaları da vardır, ancak ekip olmakla ilgili nokta- lar bu yazıda öncelikli olduğundan şimdilik atlıyoruz.

Görüldüğü üzere, birden fazla kişi- nin bulunduğu her tür ilişkide, Bru- ce Tuckman’ın ekip oluşumunun aşamalarının tamamının yaşandığı- nı söylemek hiç de yanlış olmaz. Bu aşamaların neler olduğunu şöyle bir hatırlayalım:

- Oluşum - Forming
- Karmaşa - Storming
- Düzenleme - Norming
- Performans - Performing
- Çözülme – Adjourning

Bruce Tuckman, bir ekip ilk oluş- tuğu zaman, birbirini tanımanın

ardından bir fırtına (karmaşa) aşamasına geçildiğini söyler, bu aşamada kişilerin işe yaklaşımları, önceliklendirmeleri ve kişilikleri çatışmaların temel sebepleri olabilir. İlerleyen zamanlarda birbirlerini tanıdıkça ve ortak amaç etrafında motive oldukça "düzenleme" aşamasına geçilir ve bu düzen ve düzenlemeyi, proje işinin verimli bir şekilde yürütüldüğü performans aşaması takip eder. İşin sonunda da "çözülme" aşaması ile ekip ayrılır.

Şimdi yukarıdaki ilk sorumu hatırlayarak, sizin ilişkilerinizin kopuş noktası, bu aşamalardan hangisine

denk gelmişti? Amacına ulaşarak çözülen ilişkiler miydi, yoksa henüz amaç gerçekleştirmeye gelemeyen oluşum veya karmaşa seviyesinde kaybedilen ilişki miydi?

Amacını gerçekleştirilmeden, henüz "ekip" olma aşamasında kaybedilen ilişkilerimiz için üçüncü soruma geçmek istiyorum:

"Oluşum" ve "Karmaşa" aşamalarında sizler neler yapmıştınız veya yapmamıştınız da ilişkinizi ve ekibinizi kurtararak düzenleme ve performans aşamasına taşımıştınız?

Bu ilk aşamada tabiri caizse "çuval-

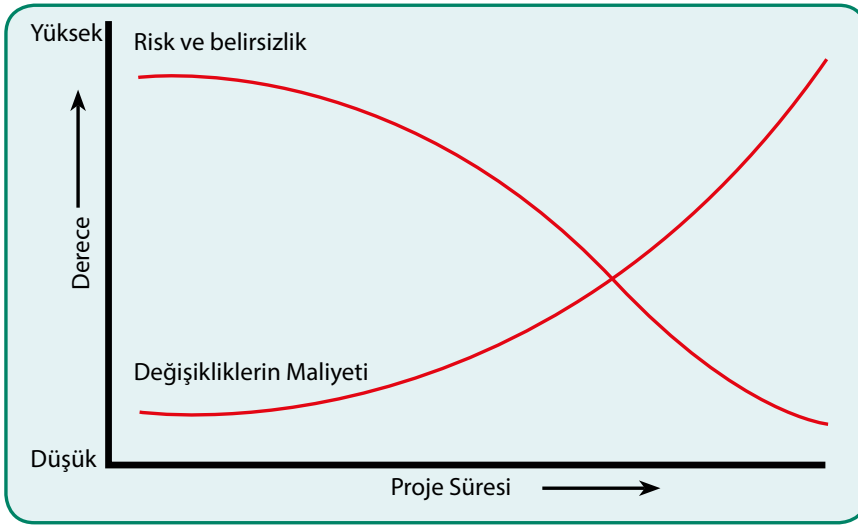
layan" ilişkiler:

1. Amaç ve fikir - yöntem birliği ve müttekabilyeti oluşturamayan ilişkiler
2. Ve biraz da hareket ve faaliyet konusunda anlaşamayan ilişkilerdir diyebiliriz.

Gözlemlerime ve çoğunlukla dinlediklerime dayanarak, bunlardan birincisinin, yani temel hususlardaki anlaşmaların veya anlaşmazlıkların daha baskın olduğunu söyleyebilirim. Örneğin 1 yılı deviren evliliklerin sağlama yolunda önemli yol katettikleri söylenir ya, işte as-

İnsta'da o 1 yılda oluşan şey, çiftlerin amaç ve fikir – yöntem birliği yapmaları olduğu söylenebilir. Bu amaç – fikir yöntem birliğinde evlilik müessesesinin paydaşlarını da kapsamaktadır: Anne-baba-kayınvalide-kayınpeder-kardeş-damat-gelin-görümce!

Aynı şeyin proje ekipleri için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Yani projelerin de ilk zamanlarda, Bruce Tuckman'ın ekip olma aşamalarından "Oluşum – Forming", "Karmaşa – Storming", "Düzenleme – Norming" aşamalarına denk gelen zamanlarda, paydaşların da ekibin bir parçası olarak değerlendirilmeleri ve projenin amaç birlikteliğini anlayarak desteklemeleri önemlidir. Bu yüzden, Tablo 1'de de görüldüğü üzere projelerin başarılarını etkileyen en önemli faktörlerden biri, projenin paydaşlarının olabildiğince erken aşamalarda projeye dâhil edilmeleridir.

Tablo 1: Project Management Institute, Proje Yönetimi Bilgi Birikimi Kılavuzu, (PMBOK® Kılavuzu) –Beşinci Baskı , Project Management Institute Inc., 2013, Şekil 2-9 , Sayfa 40.

Sosyal bilimlerin temelinde yer alan "insanın rasyonel kararlar ürettiği" varsayımına bugün hiçbirimiz çok itibar etmiyoruz. Sosyal, davranış ve organizasyon teorileri de farklı davranış modelleri, motivasyonları ve varsayımları üzerinde oluşuyor. Projenin istenilen sonuçlarına ulaşmasında ekibin bir bütün olarak senkron, etkili ve eşgüdümlü hareketi had safhada önem ve önemin ötesinde "değer" taşıyor. Proje yöneticisi de, hem doğrudan proje ekibi, hem de diğer tüm paydaşları aynı sayfada tutmak için, "liderlik" yetkinliklerine ihtiyaç duyuyor.

Bir proje ekibinin azami seviyede sahip olması gereken farkındalık seviyesini "bir" olmazsa "birlik"; "birlik" olmazsa "bir" olmaz diye özetlemek isterim. Yani ekibim beni "ben" olarak kabul ediyorken, ben de ortak değer ve amaçlara göre hareket ediyordum. Ekip olarak var olduğumuz müddetçe, projenin amacına hizmet edebiliriz ya da tam tersi ekip olamayarak projeyi toptan yok edebiliriz.

Sosyal bilimlerin temelinde yer alan "insanın rasyonel kararlar ürettiği" varsayımına bugün hiçbirimiz çok itibar etmiyoruz. Sosyal, davranış ve organizasyon teorileri de farklı davranış modelleri, motivasyonları ve varsayımları üzerinde oluşuyor. Projenin istenilen sonuçlarına ulaşmasında ekibin bir bütün olarak senkron, etkili ve eşgüdümlü hareketi had safhada önem ve önemin ötesinde "değer" taşıyor.

Bu bilinç, birlikte ve güçlenerek varlığımızı sürdürmemize olanak sağlayacaktır. Daha kritik soru, bu ortamın nasıl sağlanacağıdır aslında. Bununla ilgili birkaç öneriyi aşağıda bulabilirsiniz:

- Ekip davranış ve etik kurallarının bulunması ve bu kuralları ekibin birlikte geliştirmesi önemlidir.
- Ekibi geliştirmek için ilk yapılması gereken herkesin birbirini tanımasını sağlayacak “doğal” bir ortam yaratmaktır. En doğal ortam da çalışma ortamının kendisidir! Yani ekibinizin bir arada çalışacağı bir ortam yaratın.
- Ekip geliştirme faaliyetleri de bu konuda işinize yarayacaktır. Ekibin ihtiyaçlarına göre pek çok oyun ve eğitim ekibin davranışlarını geliştirmede fay-

dalanabilir. Benim önerim çok büyük çaplı faaliyetlerden önce, günlük bilgi paylaşım ortamları yaratmak olur; yeter ki iletişimde şeffaf, net ve açık olalım. Projenizin işini ortaya koymaya yönelik çalıştayları da birer ekip geliştirme faaliyeti olarak görebilirsiniz.

- Ekibin tamamının kullanmayı kolay ve etkili bulduğu iletişim mecralarından etkin olarak faydalanmak da işinizi kolaylaştıracaktır; örneğin X kuşağı için olabildiğince gerçek zamanlı ve ses veya görüntülü ortamlar tercih edilirken, Y ve Z kuşağı kısa-anlık – yazılı iletişimi tercih edebilir. Bu durumda ayrıca dikkat etmeniz gereken ifade şekillerinin ekibin tüm üyeleri tarafından aynı anlamlarla anlaşıldığı olmalıdır, aksi takdirde

kendinizi bir karmaşanın içinde de bulabilirsiniz!

- Motivasyon teorilerini inceleyerek, ekibinizdeki motivasyon unsurlarını belirlemeniz de ekibinizi geliştirmenize yardımcı olacaktır.
- Bireysel ve ekip değerlendirmeleri net kriterlerle, açık ve şeffaf bir şekilde yapıldıklarında ve iyileştirmeye odaklandıklarında ekip gelişimi için harikulade araçlar olacaktır.

Burada sadece birkaç maddeyi sıraladım, ekip gelişimi için kullanılacak çok sayıda yöntem var aslında. Önerim, bu maddelerden size en yakın hissettiğinizi detaylı araştırarak, bu konuda sürekli ve düzenli faaliyetler gerçekleştirmeniz olacaktır. Mutlu ekip çalışmaları dilerim. ■

MÜŞTERİ MEMNUNİYETİ

Kazanılan müşterileri kaybetmemek ve yeni müşteriler kazanmak adına ortaya konan pazarlama stratejilerinin uygulandığı süreçler esas itibariyle müşteri memnuniyetine yöneliktir. Bu anlamda işletmeler varlıklarını müşteri memnuniyeti sağlayarak devam ettirirler.

Doç.Dr. Yetkin Bulut

► Ondokuz Mayıs Üniversitesi Turizm Fakültesi

İşletmelerin en temel amaçlarından birisi hayatını devam ettirebilmesidir. Bunun için işletmenin kârını maksimize etmesi gerekir. Kâr maksimizasyonunun sağlanması için işletmenin müşterileri ile sürdürülebilir bir ilişki kurması gereklidir.

İşletmelerin uzun süreli ilişki kurmasının şartlarından birisi müşterilerini memnun etmesidir. Memnun müşteri işletmeden sürekli alışveriş etme niyetinde olacaktır. Aksi halde müşteri işletmeden sadece bir kez alışveriş yapacak ve ikinci ve takip eden satın almalarını rakip işletmelerden yapacaktır.

Müşteri memnuniyetinin sağlanması için işletmeler de yoğun çaba sarfetmektedir. Rekabetin çok yoğun olduğu günümüzde müşteriyi memnun etmek hiç de kolay olmamaktadır. Müşterinin önünde çok fazla seçenek olduğu için müşteri değerli konuma gelmiş ve bu durum işletmelerin üzerindeki baskıyı da artırmıştır. İşletmeler müşterilerini anlamak ve onların istek ve beklentilerini karşılamak için çeşitli programlar geliştirmiş ve müşteriyi de organizasyonun odak noktasına oturtan organizasyon şemalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Müşteri bugün işletmelerin devamını sağlayan en önemli faktör haline gelmiştir. Müşteri değer zincirinin en önemli halkası haline gelmiştir. Dağıtım kanalının içindeki roller değişmiş ve müşteri dağıtım kanalının en önemli unsuru haline gelmiştir. Çünkü müşteri eğer bir ürünü satın alır ise tedarik zinciri de bu bağlamda çalışmaktadır. Ürünlerini satamayan müşterinin olmaması işletmelerin hayatlarının sona ermesine neden olmaktadır. İster kurumsal ister bireysel müşteri olsun müşteri artık organizasyonun kalbinde yer almaktadır.

Kazanılan müşterileri kaybetmemek ve yeni müşteriler kazanmak adına ortaya konan pazarlama stratejilerinin uygulandığı süreçler esas itibarıyla müşteri memnuniyetine yöneliktir. Bu anlamda işletmeler varlıklarını müşteri memnuniyeti sağlayarak devam ettirirler.

Ürünlerin kullanımından sonra müşteriler tarafından ürüne yönelik gerçekleştirilen tüm değerlendirmeler bu kapsamda ele alınabilir. Yine bu kapsamda ürünlerden sağlanan fayda veya tatminsizlik müşteriler tarafından yargısal biçimde ortaya konulur. Temel anlamda müşteri memnuniyeti müşterilerin satın aldıkları ürünleri yeniden satın almalarını sağlayacak ve düzenli tüketim isteği uyandıracak faaliyetlerin tümüdür.

Müşterilerin tanınması ve anlaşılması işletmelerin pazarda kalıcı olabilmeleri için attıkları en önemli adımdır. Müşterilere karşı benimsenecek tutumlar gelecekte daha çok satış olarak geri dönecek, her müşterinin çevresini etkileyecek şekilde işletmeye karşı bağlılık hissetmesi daha fazla müşteriye ulaşma olanağı sağlayacaktır.

Müşteri Memnuniyetini Sağlama Süreci

- 1. Müşteriyi Tanıma:** Müşterilerin tanınması ve anlaşılması işletmelerin pazarda kalıcı olabilmeleri için attıkları en önemli adımdır. Müşterilere karşı benimsenecek tutumlar gelecekte daha çok satış olarak geri dönecek, her müşterinin çevresini etkileyecek şekilde işletmeye karşı bağlılık hissetmesi daha fazla müşteriye ulaşma olanağı sağlayacaktır. İşletmelerin bu duruma hazırlanması hedef kitlelerine yönelik geniş bir bilgi ağı oluşturmalarını gerektirmektedir.
- 2. Müşterinin İstek ve Beklentilerinin Belirlenmesi:** Müşteri talep ve beklentisi değişen teknolojik koşullar ve gelişen iletişim olanakları doğrultusunda günbegün farklılık göstermekte, değişen beklentilere yanıt verebilmek de iletişimin kesintisiz sürdürülmesini gerektirmektedir. Müşteri odaklı stratejilerin belirlenmesi iletişimin kesintisiz devam etmesi ve bu şekilde beklentilerin anlaşılması süreçlerini kapsamaktadır. Ancak bu şekilde mevcut sorunlar fırsata çevrilir ve gelecekte oluşacak olası sorunlara ilişkin tedbirler geliştirilir.
- 3. Müşterinin Algısının Ölçülmesi:** Sunulan mal ve hizmetlerin beklentilere yanıt verme derecesi ölçüldüğünde işletmeler tarafından sürdürülen faaliyetlerin algılanması kolaylaşacak ve gerçekteki performansın istenen düzeye yakın olup olmadığı belirlenebilecektir. Günümüz müşterileri bilgiye ulaşmada ve alternatif yaratmada oldukça büyük kolaylıklar sahip olduklarında talep ve beklentileri sıklıkla değişmekte, işletmeler açısından rakiplerine kendi performanslarına ilişkin değerlendirme yapmanın önemi gitgide artmaktadır.
- 4. Eylem Planı:** İşletmenin müşteriler nezdinde tatmin sağlayan ya da tatmine engel olan nitelikleri belirlenerek memnuniyetin oluşmasını sağlayan faktörler geliştirilir ve memnuniyetsizliği meydana getiren faktörler de yok edilir veya değiştirilir. Tüm bunlar yaratılan hareket planına uygun şekilde sırasıyla hayata geçirilir.

Müşteri Memnuniyeti Ölçüleme Teknikleri

- 1. Odak Grup Görüşmeleri:** 6-12 kişilik gruplar halinde yapılan genel olarak 2 saat süren toplantılardır. Bir moderatör tarafından bir araya getirilen katılımcılar belirlenen konu üzerinde tartışırlar ve tartışma sonucunda ortaya çıkan faktörler bir araya getirilir. Zaman zaman katılımcıların odak grup görüşmelerine katılımını teşvik etmek için maddi teşvikler kullanılmaktadır.
- 2. Anket Tekniği:** İşletmeler tarafından sunulan ürünleri kullanan müşterilerin elde ettikleri faydanın gerçek değerini ve tatmin düzeyini belirlemeye ilişkin kullanılan etkili bir yöntem olan anket tekniğinde müşteri beklentilerine ve algılanan değere yönelik görüşler ifade edilir. Şikâyetler ya da ürüne eklenmesi gereken özellikler sorularla anlaşılır.

şekilde ifade edilebilir. Anketlerin doldurulması yazılı cevaplar istenmesi şeklinde gerçekleştirilebileceği gibi telefonla veya e-mail yoluyla verilerin toplanması mümkündür. İşletmeler elde ettikleri veriler dâhilinde müşteri talep ve beklentilerini belirleyebilir, uyguladıkları stratejinin eksik yönlerini tespit edebilirler.

- 3. Danışma Panelleri:** Müşterilere yönelik oluşturulan danışma panelleriyle belli periyotlar dâhilinde sunulan ürünlerin algılanan performansı, farklı konularda görüş ve önerilerin alınması, üye konumundaki müşterilerin deneyimlerinden faydalanılması gibi işletmenin benimseyeceği politikaları şekillendiren süreçler izlenmektedir.
- 4. Kritik Olay Tekniği:** Bir cevap verici aracılığıyla önceden tespit edilen durumları, yönetime ilişkin sorunları ve algılanan kalite değerlendirmeleri ekseninde açığa çıkaran belli nitelikler dahilinde uygulanan bir prosedür olarak ele alınan kritik olay tekniğinde belli başlı satın alıma ilişkin davranışlar değerlendirilir ve tüketicilerin penceresinden pazarın yorumlanması sağlanır.

Müşteri Memnuniyetini Sağlamak için İşletmelere Öneriler:

1. Kolayca bulunabilir olun: İnsanların sizin var olduğunuzdan ve ihtiyaçlarına çözüm getirebileceğinizi bilmeleri ve bunun farkında olmaları gerekir.
2. Açık olmanız gereken zamanda kapalı olmayın.
3. Telefonlara hızlı bir şekilde yanıt verin.
4. Müşterilere hizmet edecek daha fazla kişi bulundurun.
5. Eğer bir takvim taahhüt etmiş ve buna uyamayacağınızı görmüşseniz müşteriyi aramalı ve yeni bir teslim taahhüdü üzerinde anlaşmalısınız. En kötü şey teslimi gerçekleştirilememektir. İkinci en kötü şey ise teslimin gecikeceğinin açıklanmamasıdır.
6. Müşterileri kapsayan tüm işletme süreçlerinizi gözden geçirin. Bunları işletmelerden çok müşteri ihtiyaçlarına saygı gösterir hale gelecek şekilde tekrar düzenleyin.
7. Her yeni ürün ve hizmetin gerekli bilgilerle desteklenmesini sağlayın. Briefing seansları düzenleyin.
8. Ani talepleri tahmin edebilmek için haberleri izleyin. Pek çok etmen müşteri taleplerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Örneğin: hava durumu, faiz oranlarının yükselmesi/düşmesi gibi.
9. Sipariş belirtilme şeklinin yanlış anlaşılmayacağından emin olun. İşlerin doğru yapıldığından emin olmak için kontrol süreçlerini denetleyin.
10. Müşterilerinize, işin tatmin edici olup olmadığından emin olmak amacıyla iş bittikten sonra kendisi ile temasa geçeceğinizi söyleyin. İsteklerinin yerine gelmesi için yapabileceğiniz başka bir şey olup olmadığını sorun. Ulaşılabilir, yanıtlayıcı ve çözümleyici olun.
11. Para bilincinin yüksek olduğu günümüzde, mal ve hizmet sunanların amacı en düşük fiyatı verebilmektir. Ancak belirtilen fiyatlar ekstralar genellikle hariç tutulmaktadır. Örneğin, komisyonların ve vergilerin fiyatı dâhil edilmemiş olduğunu görürsünüz. Elbette tüm bunların sonucunda müşteri memnuniyetsizliği oluşur. Dâhil edileceği kesin olan ekstraların mutlaka fiyata dâhil edin ve pazarlama durumlarınızda bu gerçeğin bilinmesini sağlayın.

12. İnsanlar, “bizimle iş yaptığınız için teşekkür ederiz” anlamına gelen küçük hediyeler ve sözlerden hoşlanırlar. Bu konuda yapabileceğiniz şey: Müşterilerinize ne gibi ödüller verebilirsiniz bir liste oluşturun ve uygulamaya koyun. ■

KAYNAKÇA:

- Duman, T. (2003), “Richard L. Oliver’in Tüketici Memnuniyeti ve Tüketici Değer Algısı Kavramları Hakkındaki Görüşleri: Teorik Bir Karşılaştırma”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 45-56.
- Eroğlu, E. (2005), “Müşteri Memnuniyeti Ölçüm Modeli”, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Dergisi, 34(1), s. 7-25.
- Foster, T. (2011), “Müşteri Memnuniyetinin 101 Yolu”, Alfa Yayıncılık
- Gremler, D. D. (2004), “The Critical Incident Technique in Service Research”, Journal of Service Research, 7(1), 65-89.
- Kılıç, İ., & Pelit, E. (2004), “Yerli Turistlerin Memnuniyet Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma”, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 15(2), 113-124.
- Kotler, P. ve Keller K. (2016), A Framework for Marketing Management, Pearson Publishing
- Öz, M. (2011), “İş Hayatında Başarının İki Temel Koşulu: Tüketici Davranışlarını Anlayabilmek ve Müşteri Memnuniyetini Sağlamak”, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 1(2), 95-99.
- Özgüven, N. (2008), Hizmet Pazarlamasında Müşteri Memnuniyeti ve Ulaştırma Sektörü Üzerinde Bir Uygulama, Ege Akademik Bakış, 8(2), 651-682. Öztürk
- Parasuraman, A. (2000), Superior Customer Service and Marketing Excellence: Two Sides of the Same Success Coin, Vikalpa, 25(3), 3-14
- Yang, S., & Zhu, Y. (2006), Customer Satisfaction Theory Applied in the Housing Industry: An Empirical Study of Low-Priced Housing in Beijing, Tsinghua Science & Technology, 11(6), 667-674.

İklim değişikliği Akdeniz'deki canlı türlerini tehdit ediyor

► WWF Türkiye

WWF (Dünya Doğal Hayatı Koruma Vakfı), Doğu Anglia Üniversitesi ve James Cook Üniversitesi tarafından hazırlanan "Isınan Dünya'da Doğal Hayat: İklim Değişikliğinin Biyoçeşitlilik Üzerindeki Etkileri" başlıklı rapor yayımlandı.

İklim değişikliğinin Dünya'nın farklı doğal yaşam alanlarındaki 80.000 bitki ve hayvan türü üzerindeki etkisini inceleyen rapora göre, karbon salınımı kontrolsüz şekilde artmaya devam ederse, Amazon ve Galapagos gibi Dünya'nın en zengin doğal bölgelerindeki hayvan ve bitki türlerinin yarıya yakını yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilir. Paris İklim Anlaşması'ndaki ısı

artışını 2°C ile sınırlı tutma hedefine ulaşılsa bile bu bölgelerde tür çeşitliliğinin %25'i kaybedilecek.

Küresel düzeydeki artışın 2°C ile sınırlandırılması ve türlerin yeni alanlara özgürce yer değiştirebilmeleri halinde beklenen soy tükenişleri %25'ten %20'ye düşüyor. Ancak türler yer değiştiremedikleri takdirde hayatta kalmayı başaramayacaklar. Bitkilerin, amfibilerin ve sürüngenlerin iklim değişiklikleri karşısında hızlı bir şekilde yer değiştirmeleri pek mümkün görünmüyor.

WWF-Türkiye Genel Müdürü Aslı Pasinli konuyla ilgili olarak şunları

söyledi: "İklim değişikliğinin biyoçeşitlilik üzerinde olumsuz etkileri olacağı kaçınılmaz bir gerçek. Zararı asgari düzeyde tutmak ise bizim elimizde. Emisyonların azaltımı, sahip olduğumuz en önemli araç. Dünya'da Karadeniz ve Akdeniz havzalarının da arasında yer aldığı, biyoçeşitlilik ve ekosistemlerin korunması açısından en öncelikli 35 bölge bulunuyor. Sıcaklık artışını 2 °C'de sınırlandırabilirsek, bu bölgelerin yüzey alanının ortalama üçte ikisinin, türlerin iklim değişikliğinin etkilerinden korunacakları sığınak görevi görmeleri mümkün. Sıcaklık artışını sınırlayamazsak, bu oran üçte bire düşüyor. Bununla

beraber, en iyi senaryo altında bile kayda değer ölçekte bir alanda türlerin iklim değişikliğine karşı ayakta durması mümkün olmayacak. Bu nedenle yerel uyum stratejilerini hayata geçirmemizin de biyoçeşitlilik kaybını azaltmak için hayati önemi var.”

Akdeniz bölgesi ciddi risk altında

Akdeniz, iklim değişikliğine en fazla maruz kalan öncelikli bölgelerden biri olarak değerlendiriliyor. Artan sıcaklıkların, aynı düzeyde seyreden ya da azalan yağış miktarlarıyla birleşmesi; toprak nemliliğinin azalacağı ve kuraklık koşullarının görülme olasılığının artacağı anlamına geliyor. Bu da, orman yangını riskleri ile ekosistemler, tarım ve insanlar üzerindeki olumsuz etkilerin artmasına neden olacak. Yılda 300 milyondan fazla ziyaretçi de Akdeniz'in kalan kaynakları üzerindeki muazzam baskıyı artırıyor.

Akdeniz'deki biyoçeşitlilik, iklim değişikliğinin düşük seviyelerde kaldığı durumda bile kırılganlık taşıyor. Küresel ısınma 2°C ile sınırlandırılabilir bile, çoğu tür grubunun neredeyse %30'u, tüm bitkilerin ise üçte birinden fazlası risk altında kalacak. Mevcut politikaların devamı halinde ise bölgedeki biyoçeşitliliğin ortalama olarak yaklaşık yarısı kaybedilecek. Yayılım gösterecek memeliler ve kuşların bu duruma belli oranda uyum sağlayabileceği ifade ediliyor. Ancak uzmanlar habitatları halen önemli ölçüde bozulma ve parçalanmaya maruz kalmış bir bölgede bunun zor olacağına işaret ediyorlar.

Dünyadaki diğer kritik bölgeler

Güneybatı Avustralya, Amazon Guyanası ve Afrikalı vahşi köpekler ev sahipliği yapan Miombo ağaçlıkları iklim değişikliğinden en çok etkilenen bölgeler olacak. Küresel anlamda 4-5 derecelik bir sıcaklık artışı olur-

sa, bu bölgeler birçok bitki ve hayvan türü için yaşanmaz hale gelecek. İklim değişikliğinin getirdiği tehlikelerden bazıları şöyle:

- Miombo ağaçlıklarında ve Güney Afrika'da amfibilerin %90'a yakını, kuşların %86'sı, memelilerin %80'i yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyor.
- Amazon, bitki türlerinin %69'unu kaybedebilir.
- Güneybatı Avustralya'da amfibilerin %89'u yok olabilir.
- Madagaskar'da bulunan türlerin %60'ı risk altında bulunuyor.
- Günde 150-300 litre su tüketmesi gereken Afrika filleri su kıtlığı tehlikesi ile karşılaşabilir.
- Sundarban kaplanlarının üreme alanlarının %96'sı yükselen su seviyesi nedeniyle sular altında kalabilir. ■

Afrika'nın güzel Rio'daki iskelesi, UNESCO Dünya Mirası: **Valongo**

Nihal Ege

► Dünya Mirası Gezginleri Derneği

2018 Şubat'ında yaptığımız ve Amazonlarda Manaus'tan başlayıp Sao Paulo'da sona eren büyük Brezilya gezimizde, beni en çok etkileyen UNESCO Dünya Miraslarından biri, Rio de Janeiro'daki Valongo Wharf oldu.

Rio'nun göbeğinde ve denize uzak bir meydanın ortasında, birkaç farklı taş cinsinin göze çarptığı toplam 100 metrekareyi geçmeyen bir rıhtım parçasından neden bu kadar etkilendiğimi merak ettiyseniz hikâyesine başlayabilirim demektir.

Rio'ya geçmiş yıllarda birkaç kez gitmiştik eşimle ve farklı mahallelerde ayrı ayrı başlıklarla UNESCO Listesi'ne alınan yapıtları gezmiştik. Valongo Wharf'in listeye alındığı 2017 yılından önce idi bu ziyaretlerimiz. O tarihlerde bu meydana göze çarpan bir kalıntı da yoktu sanırım. Nasıl oldu da UNESCO Listesi'ne girdi acaba? Ülkemizden Efes ve Afrodisias antik kentleri gibi muhteşem eserler listeye ancak birkaç yıl önce girebildi. Alanya Kalesi, Kızıl Kule ve Büyük Selçuklu Tersanesi iki yıl üst üste görüşmelerde bazı nedenlerle reddedildi. 73 aday eser ile Dünya birincisi bir ülke olduğumuzu ve aday eserlerimizin şüphe götürmez değerleri düşünülüğünde, farklı zamanlarda bir kaç katman eklenmiş ve şehrin içinde bir meydanın ortasında kalmış iskele parçasının listeye neden ve nasıl alındığını düşünmek gerekiyor bence. Adaylığın kabulü ve listeye alınma sürecinde, eserlerin dosyaları, o eserin tarihi, değeri, çevresine ve insan topluluklarına etkisi vb. gibi unsurlarla birlikte bir senaryo çerçevesinde hazırlanmakta. Çünkü UNESCO ilgili kurum

ve kurullarında değerlendirmeler, ülke yönetimlerince hazırlanan dosyalar üzerinden yapılmaktadır. Bu gösterişsiz iskele kalıntısı için hazırlanan dosyanın da çok etkileyici olduğunu düşünmeden edemiyordum. Biz de aday eserlerimizin evrensel değerlerini açıkça ve yadsınamaz biçimde ortaya koyan dosyalarla çıkmalıyız yetkili kurumların karşısına diye düşünüyordum çevreyi dolaşırken. Bu sorularıma yanıt bulmam ve Valongo'yu anlamam biraz zamanımı aldı. Tarihini okumam, öğrenmem gerekti. Meğer Valongo kendi başına bir tarih imiş. Hiç unutulmaması ve bir daha yaşanmaması için çaba harcanması gereken bir tarih.

Valongo Wharf'in bir diğer etkileyici yanı, zamanına olduğu kadar Güney Amerika ve Afrika kıtalarının geçmişine ve geleceğine sosyal ve ekonomik olarak vurduğu damga. Afrika kıtasının batı kıyılarından ve özellikle günümüzde Angola, Gine ve Kongo adı verilen ülkelerden getirilen siyahi kölelerin karaya çıkartılması için 1811 yılında inşa edilmiş. 1500'lü yıllardan itibaren başlayan Afrika'dan Güney Amerika'ya doğru acı ve gözyaşı dolu köle akışının karaya ilk kanlı ayak izlerini bıraktığı yer aynı zamanda. Bu toprakların zengin altın ve gümüş madenlerinde, şeker kamışı tarlalarında, yol inşaatlarında ölesiye çalıştırılan kölelere olan ihtiyaç giderek artmış. 1700-1800 yılları arasında altın ve gümüş yatakları ekonomik işletme koşullarının alt sınırına dayanmış. Ancak gelişen şeker kamışı ve kahve endüstrisi çekmemiş pençesini Afrika insan-

larının bedenlerinden. Taşınan kölelerin miktarı 1803'te ikiye katlanmış. 1808'de köle trafiği daha da hız kazanmış. Bu artışta köle gemilerinin her seferinden elde edilen yüksek kazancın da rolü büyük oluyormuş. 1808 yılında Portekiz Kraliyet Ailesi'nin Rio'ya gelişi bu ticaretin boyutlarını daha da artırmış. Valongo Wharf yapılmadan önce neredeyse üst üste yığılarak haftalar boyu yolculuk ettikleri gemilerin ambarlarından alınan köleler, sandallarla sahile taşınır ve doğrudan kumsala indirilirlermiş.

Köle ticaretinin hızını azaltan bu durumun çözümü Valongo Wharf ile gelmiş. 1811'den itibaren taşınan kölelerin sayısı çığgın bir hızla artmış. Çünkü artık Maranhão ve Bahia köle gemileri iskeleye yanaşıp değerli yüklerini bir seferde boşaltabiliyorlarmış.

1811-1831 yılları arasında bu iskeleden sevk edilen köle sayısının 500 bin ile 1 milyon arasında olduğu sanılıyormuş. Oysa 1815 yılında yapılan Viyana Konferansı'nda Avrupa ülkelerinin çoğu tarafından köle ticaretinin yasaklanması karara bağlanmış. 1830 yılında sömürgelerinde köleliği kaldırdığını ilan eden İngiltere tarafından 1831 yılında da resmen yasaklanmış ve İngiltere donanması uluslararası Atlantik sularında köle gemisi avına başlamış. 1831-1865 yılları arasında 150 bin köleyi serbest bırakmış. Bunda İngiliz kâşifi Livingston'un, Zanzibar'da toplanan kölelere uygulanan şiddet ve insanlık dışı koşullar sonucu 80 bin Afrikalının hayatını kaybettiğini yazmasının da katkısını unutmamak gerek. Bu gelişmeler, benzer bir şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nun da 1847 yılında

Afrika'dan köle getirilmesini yasaklamasına neden olmuş.

Köle ticaretine tepkiler dalga dalga yayılır ve köle ticareti sahnesinde yüzyıllar içinde bunlar olurken, Afrikalı yaralı köle ayaklarının siyah derileri ile bu topraklarda ilk dokundukları Valongo'nun yıldızı 1843 yılında tamamen farklı bir nedenle yeniden parlamış. Portekiz Velihtı Don Pedro II'nin nişanlısı Prenses Teresa Cristina'nın gelişi nedeniyle iskelenin üstüne 60 cm yüksekliğinde bir set yapılmış ve demirleme dizaynı yenilenmiş. Ayrıca bir yürüyüş yolu ve rampası ilave edilmiş. İsmi de Empress Wharf olarak değiştirilmiş.

Brezilya'da da 1850 yılında kâğıt üstünde kalan göstermelik bir yasaklama girişimi olmuşsa da köle ticareti baskılara rağmen hız kay-

Dünyamızın 350 yıllık zaman diliminde yaşananlar, bu coğrafyadaki sosyal yaşamda da geri döndürülemez değişikliklere neden olmuş. Küçük Afrika diye de anılan yörede Afrikalı nüfusu ve buna paralel olarak hastalıklar rekor düzeyde artmış. Brezilya'da özgür bırakılan köleler birdenbire ortada kalmışlar. Onları çalıştıran, yiyecek ve yatacak yer veren birer Sahip'leri varken ansızın Sahip'siz kalıvermişler. İşte bu tarihten itibaren Brezilya'da adı konmamış başka bir tür kölelik yüzünü göstermiş.

betmeden devam etmiş. İlk özgürlük girişimi ancak 28 Eylül 1871'de Vente Livre - Özgür Rahim Yasası ile kölelerden doğan bebekler özgür sayılmış. Bunu 1885'te Altmışlıklar Yasası izlemiş ve 60 yaşın üstündeki köleler özgür bırakılmış. Portekiz sömürgesi olan Brezilya, 13 Mayıs 1888 tarihi ile Batı dünyasında köleliği en son yasaklayan ülke olmuş. Bunda belki de Avrupa'da Rönesans'tan sonra ilk Afrikalı köle pazarının Lizbon'da kurulmuş olmasının da payı vardır. 13 Mayıs 1888'de kabul edilen ve o tarihlerde kral olan Don Pedro II'nin kızı Prenses Isabel tarafından imzalanan Lei Aurea-Altın Yasa ile başlangıcından yaklaşık 350 yıl sonra kölelik resmen yasaklanmıştır.

Yeni şekli ile yapılaş amacı dışındaki ticari aktivitelere de hizmet ederek 1911 yılına ulaşan Valongo Wharf ise 'Kentsel Reform' adı altında Belediye Başkanı Pereira Passos tarafından yapılan büyük bir düzenleme sırasında şehrin yol taşlarının altına ve dolayısıyla da tarihe gömülmüştü. 2011 yılına kadar tam bir asır boyunca tarihin derinliklerinde uyuyan Valongo Wharf, geçen zaman içinde hızla büyüyüp değişen şehrin kıvrımları arasında denizden de uzaklaşmıştı. 2011 yılında hatırlanıp uyandırılan bir hayalet gibi yeniden şehrin bir parçası olmuştu. Yapılan arkeolojik kazılarda kaldırımların ve yol taşlarının altında kalan duvar ve döşemeleri birkaç katman halinde gün ışığına çıkmıştı. En alt katmanda bulunan küçük parke taşlı bölüm, ilk inşa edilen orijinal Valongo Wharf olarak tanımlanmıştı. Bu tarihte liman başkanlığına devredilerek, Brezilya Milli Miras Listesi'ne alınmıştı. Çok anlamlı olmasına rağmen fiziki olarak çok küçük bir alanda, küçük taş döşeli bu kalıntı, 2013 yılında, 350 yıl boyunca tahmini 2 milyon siyah Afrikalı kölenin Brezilya topraklarına ilk ayak bastığı iskele olarak, bu köle yolunun anıtı ilan edilmişti. 2017 yılında da UNESCO tarafından Atlantik ötesi Afrika'dan yapılan köle ticaretinin bir unsuru olan bu yer, insanlığa karşı işlenen rekor bir suçtu temsil eden bir sembol olarak UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne ve koruma altına alınmıştı.

Valongo Wharf böylece Dünya Sahnesindeki ibret verici yerini almıştı.

Dünyamızın 350 yıllık zaman diliminde yaşananlar, bu coğrafyadaki sosyal yaşamda da geri döndürülemez değişikliklere neden olmuştu. Küçük Afrika diye de anılan yörede Afrikalı nüfusu ve buna paralel olarak hastalıklar rekor düzeyde artmıştı. Brezilya'da özgür bırakılan köleler birdenbire ortada kalmışlar. Onları çalıştıran, yiyecek ve yatacak yer veren birer Sahip'leri varken ansızın Sahipsiz kalıvermişler. İşte bu tarihten itibaren Brezilya'da adı konmamış başka bir tür kölelik yüzünü göstermişti. Karın tokluğu ve yatacak yer karşılığı çalıştırılmaya başlamıştı, artık bu ülkenin yerlisi haline gelmiş siyah derili insanlar.

Ta ki kendisini kölelik olgusu ile mücadeleye adanmış olan 'Yoksulların Babası' diye anılan Başkan Getulio Vargas (1882-1954) tarafından işçi hakları yasası çıkartılana kadar.

Günümüzde Rio şehri muhteşem plajları, özellikle Copacabana'sı, Dün-

ya'nın yeni yedi harikasından biri olan Corcavado Heykeli, ünlü Maracana Stadyumu, ünlü Rio Festivali ile turizm dünyasının başını döndürüyor. Ancak sokak aralarına bakanlar, satır aralarını okuyanlar, gecekondu semtlerindeki zavallı yaşamları, melez çocukların yoksunluklarını, kuytu köşelerde pislik içinde aç uyuyanları göreceklerdir. Kölelik kalkmış olsa da köle acıları, yoksunlukları, açlıkları henüz silinmiş değil buralardan. Eşimle UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndeki Valongo Wharf'ı, şehir haritasından yolları takip ederek, üç beş kişiye sorarak bulduk. Neredeyse evimizin salonu kadar bir alanı kaplayan bu birkaç farklı taş sırasına bakarken yüzyıllar boyu, milyon insan boyu süren, ailesinden koparılıp, bilinmeyenlere sürükleniş, açlık, esaret, en çok da ölüm korkusu, ağır demir halkalarla sıkı yürüme. Doğada özgür doğan insanın insan eliyle esaretine isyan eden aklımın çığlıkları doldurdu kulaklarımı. Valongo Wharf, hiç unutulmaması gereken bir zaman diliminin utancını gelecek kuşaklara da hatırlatmak üzere gerçekten hacmi ile kıyaslanmayacak büyüklükte yer kaplıyor. Hele Afrika ülkesi Moritanya'da köleliğin resmi olarak yasaklandığı tarihin 2007 olduğu dikkate alınır.

Dünyamızın herhangi bir köşesinde, kaybolmuş zamanların kültürlerine ait muhteşem bir sanat eserinin detayları ile hazırlanırken, UNESCO Listesi'ne adaylık dosyası, kimi zaman da ortada gözle görünen fazla bir şey olmamasına rağmen tarih, yaşanmışlık ve toplumlara şekil verilmişlik üzerine inşa ediliyor.

Valongo Wharf'in dosyasını görmedim ama eminim sayfaları parlak simsiyah güzelim insan derisinden ve yazıları kan kırmızısıdır.

Başka zamanlarda, başka mekânlarda buluşmak dileğiyle şimdilik hoşçakalın diyorum sizlere.

Sevgilerimle. ■

TSE

ülkemizin güneş enerjisi sektöründe
TS EN/ISO/IEC17020 standardına göre
TÜRKAK tarafından akredite ilk ve tek muayene kuruluşu olmuştur.

Alto

HOLDING A.Ş.

... Your Global Partner for Measuring Energy

Lodos

KARABURUN ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.

Lodos

ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.

ALTOTEKS

TEKSTİL GİYİM BOYAAPRE SAN. ve TİC. A.Ş.

KÖHLER

ELEKTRİK SAYAÇLARI SAN. ve TİC. A.Ş.

Merkez: Yanıkkapı Tenha Sk. Uçarlar Han. No:8 34420 Karaköy - İstanbul / Türkiye Tel: +90 (212) 256 81 90 - Fax: +90 (212) 256 81 97
Fabrika: Akçaburgaz Mah. 58. Sk. Esenyurt - İstanbul / Türkiye Tel: +90 (212) 886 26 39 - Fax: +90 (212) 886 86 94 e-mail: kohlerfabrika@kohlersayac.com.tr
Ankara Bölge: Sanayi Cad. Kuruçeşme Sk. No:3/3 Ulus - Ankara / Türkiye Tel: +90 (312) 310 36 18 Fax: +90 (312) 310 36 20